

37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia
Had- és Rendészettudományi Szekció
Budapest, 2025. április 22–24.
Nemzeti Közzolgálati Egyetem
Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar

**Magyarországi női büntetés-végrehajtás: A női fogvatartottak
reintegrációja és utógondozása, különös tekintettel a vallás
szerepére**

Jelige: Szaulo

Pályamunka lezárásának időpontja:
2024. október

2025

Tartalom

I. Rész

1. Bevezető.....	3
1.1. A téma aktualitása	3
1.2. A kutatás célja.....	5
1.3. A kutatási hipotézis és módszer.....	6
1.4. A dolgozat felépítése.....	7

II. Rész

2. A női fogvatartottak helyzete.....	9
2.1. A női fogvatartottak társadalmi szerepeinek átalakulása és bűnözési tendenciák	9
2.2. A női fogvatartottak speciális szükségletei és kihívásai	10
3. A vallás szerepe a büntetés-végrehajtásban.....	11
3.1. A vallás szerepe a büntetés-végrehajtási intézetekben történeti áttekintés	11
3.3. A vallásgyakorlás lehetőségei és korlátjai a büntetés-végrehajtásban.....	12
3.4. Vallási és szellemi támogatás a fogvatartottak számára	14
4. A reintegráció folyamata a vallás tükrében	15
4.1. A reintegráció fogalma és célja	15
4.2. Vallás alapú reintegrációs programok hatékonysága.....	16
5. A vallás és a konfliktuskezelés	18
5.1. Valláson alapuló megküzdési stratégiák	18
5.2. A vallás protektív szerepe a büntetés-végrehajtási intézményben	20
5.3. Vallás és belső motiváció erősítése a fogvatartottak körében	21
6. Az utógondozás és a vallás kapcsolata	21
6.1. Az egyházak és a civil szervezetek szerepe a szabadulás utáni reintegrációban	21

III. Rész

7. Empirikus kutatás bemutatása.....	23
7.1. Empirikus kutatás bemutatásának felépítése	23
7.2. Anyag és módszertan	23
7.3. Az interjúk kérdései.....	24
7.4. A minta alanyai	28
8. Interjúk elemzése.....	30
8.1. Korábbi fogvatartottakkal készített interjúk elemzése	30
8.2. Börtönpasztorációt végző vallási személyekkel készített interjúk elemzése.....	32

8.3. Börtönmissziós szakemberekkel készített interjúk elemzése	33
8.4. Összegzés	34

IV. Rész

9. Hipotézisek igazolása	35
9.1. Hipotézisek igazolása korábbi fogvatartottak vonatkozásában.....	35
9.2. Hipotézisek igazolása börtönpasztorációt végző vallási személyek vonatkozásában.....	36
9.3. Hipotézisek igazolása börtönmissziós szakemberek vonatkozásában	37
10. Konklúzió	38
10.1. Tudományos eredmények	38
10.2. Gyakorlati hozzájárulás.....	41
10.3. Perspektívák	42
11. Irodalomjegyzék.....	44

I. Rész

1. Bevezető

1.1. A téma aktualitása

A kutatási téma aktualitása több szempontból is indokolt, különösen Magyarországon, ahol a fogvatartott nők reintegrációja és utógondozása, és ezzel kapcsolatban a vallás szerepe kevésbé kutatott, de annál fontosabb terület. A téma aktualitását támasztja alá egyrészt a magyarországi fogvatartottak vallási összetétele és társadalmi helyzete, másrészt a nemzetközi és hazai börtönpasztorációs irányzatok növekvő száma.

A női fogvatartottak sikeres reintegrációjának jelentősége nemcsak egyéni szinten, hanem össztársadalmi szempontból is hatalmas következményekkel bír. A probléma súlya abban rejlik, hogy a büntetés-végrehajtási intézetben lévő nők nem elszigetelt egyének; ők olyan társadalmi kapcsolatok hálójában élnek, amelyek hatással vannak a körülöttük lévőkre, különösen a gyermekeikre. Az egri büntetés-végrehajtási intézet 2012-es felmérése is rámutatott arra, hogy megközelítőleg 40 000 gyermek áll kapcsolatban az összes női fogvatartottal (Nagy, 2014). Ez a statisztika önmagában rávilágít arra, hogy nemcsak az érintett női fogvatartottak jövője, hanem a következő generációk szocializációja is veszélyben van. Ha a nők kriminalitása fennmarad, az nemcsak egyéni, hanem generációs szinten is hatással lehet a gyerekek értékrendjére, viselkedésére, és ezáltal a jövő társadalmi struktúráira (Kovács, 2017).

Ez a probléma különösen releváns akkor, amikor figyelembe vesszük, hogy a női fogvatartottak bűnismétlésének megelőzése nemcsak az egyéni reintegrációjukon múlik, hanem a társadalom és az állami intézmények által nyújtott támogatásokon is. Az egyik kiemelkedő lehetőség a vallási alapú reintegrációs programok szerepe, amelyek nemcsak érzelmi és lelki támaszt nyújtanak, hanem segítenek az erkölcsi normák és a társadalmi integráció új alapokra helyezésében. A vallási támogatás alapvetően hozzájárulhat ahhoz, hogy a női fogvatartottak jobban megértsék és elfogadják a társadalmi normákat, így csökkentve a bűnismétlés esélyét és növelve a társadalmi stabilitást.

A kutatás relevanciájára utal Ferenc pápa üzenete is, amelyben hangsúlyozza a fogvatartottak emberi méltóságának fontosságát és a büntetés-végrehajtási intézetek reintegrációs szerepét. A pápa rámutatott, hogy a büntetés-végrehajtási intézetek „gyakran válnak az elszemélytelenítés, a leselejtezés helyévé”, és hogy minden emberben meg kell találnunk „a szenvedő Krisztus

arcát", és át kell adnunk nekik „Isten irgalmasságát” (Ferenc pápa, 2019). Ez a felhívás megerősíti, hogy a vallás és a börtönpasztoráció fontos szerepet játszhat a fogvatartottak reintegrációjában (Di Blasio, 2023).

A keresztény hit szerepe a bűnözéshez való viszonyban és a proszociális magatartás kialakításában nemzetközileg elismert (Di Blasio, 2024). A vallás reintegrációs szerepe, mint például a társadalmi normák és értékek megerősítése, szintén kulcsfontosságú a fogvatartottak számára. A vallás gyakorlása hatással lehet a fogvatartottak önbecsülésére, lelki stabilitására és a társadalomba való visszailleszkedés esélyeire (Di Blasio - Kiss, 2022). A vallás alkalmazása a reintegrációs folyamatokban azonban Magyarországon még mindig korlátozott, és a büntetés-végrehajtási intézetekben részt vevő egyházi szervezetek gyakran elveszítik a kapcsolatot a szabadultakkal, ami szintén megnehezíti az utógondozást (Di Blasio, 2024).

A vallás és a reintegráció kapcsolatának vizsgálata különösen aktuális Magyarországon, hiszen a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) 2022-es népszámlálása szerint a magyar lakosság 43,4%-a vallotta magát kereszténynek, ennek jelentős hányada nő. A katolikus vallást választók körében a nők aránya meghaladja a férfiakat (nők: 54,7%, férfiak: 45,3%), és hasonló tendencia figyelhető meg a reformátusok körében is. Ez azt jelenti, hogy a vallás szerepe különösen fontos lehet a női fogvatartottak körében, akiknél a hit és a vallási közösség támogatása hozzájárulhat a sikeres reintegrációhoz (Di Blasio, 2024).

A Központi Statisztikai Hivatal (KSH) által közzétett „A büntetés-végrehajtási intézetekben lévőek a fogva tartás jellege és nemek szerint” című statisztika adatai jól tükrözik a női fogvatartottak számának folyamatos emelkedését az utóbbi öt évben. Míg 2019-ben 1 255 nő volt fogva tartva, ez a szám 2020-ban 1 290-re, majd 2021-ben 1 430 főre nőtt. Bár 2022-ben enyhe csökkenés volt tapasztalható, ekkor 1 417 női fogvatartottat regisztráltak, 2023-ban azonban ismét emelkedés történt, elérve az 1 467 főt. Ez a trend összességében 16,9%-os növekedést mutat a vizsgált időszakban, amely felhívja a figyelmet arra, hogy a női fogvatartottakkal kapcsolatos kutatások relevánsak. Az adatok elemzése és a mögöttes okok vizsgálata fontos betekintést nyújt a büntetés-végrehajtási rendszerben és a társadalomban végbemenő változásokba, ezzel is megalapozva a kutatás jelentőségét (https://www.ksh.hu/stadat_files/iga/hu/iga0007.html Utolsó letöltés dátuma: 2024. 10. 23.).

A női fogvatartottak különösen sérülékeny csoportot alkotnak, mivel gyakran szembesülnek a gyermeknevelés, a gazdasági kiszolgáltatottság és a pszichológiai problémák kihívásaival, amelyek mindegyike hozzájárulhat kriminalizálásukhoz (Di Blasio - Kiss, 2022). A fogvatartott

nők számára a büntetés-végrehajtási intézetekben a lelki támogatás és a vallási programok biztosíthatják azt a stabilitást és lelki erőt, amelyek elősegíthetik a szabadulás utáni sikeres társadalomba való visszailleszkedésüket (Ács-Bíró, 2020). Az ilyen programok hatékonysága azonban nagyban függ attól, hogy képesek-e a hosszú távú kapcsolatot fenntartani a fogvatartottakkal, és képesek-e biztosítani az után követést.

Figyelembe véve a női fogvatartottak sajátos helyzetét, a reintegráció kérdése rendkívül fontos. Az Egyesült Nemzetek Szövetsége (ENSZ) már az 1970-es években hangsúlyozta a női bűnözés a büntetés-végrehajtás kapcsolata közötti összefüggések kutatásának fontosságát, és azóta egyre nagyobb az érdeklődés e terület iránt (Ács-Bíró, 2020). A magyar büntetés-végrehajtási intézeti rendszer azonban továbbra sem fordít kellő figyelmet a fogvatartott nők speciális helyzetére, beleértve a lelki támogatást és a vallás szerepét (Szabó A, 2012).

A Magyar Helsinki Bizottság dokumentuma alapján azonban az új kreditrendszer célja, hogy a fogvatartottakat jó magatartásra, munkában való aktív részvételre és a reintegrációs programokban történő bekapcsolódásra ösztönözze (pl. oktatási, készségfejlesztési és mentális támogatási programok). A rendszer kreditpontokkal jutalmazza a jó teljesítményt, melyek gyűjtésével a fogvatartottak kedvezőbb kategóriába kerülhetnek, ahol több a jog és a kedvezmény, például hosszabb látogatásokra és gyakoribb telefonhívásokra van lehetőség. Ez a jutalmazási mechanizmus motiválja a fogvatartottakat, hogy együttműködjenek a programokban, mert az előrejutás egyéni teljesítmény alapján történik, és kiemelkedő eredményekkel gyorsítható. Súlyos fegyelemsértések esetén azonban a megszerzett kreditpontok elveszhetnek, ami visszalépést eredményezhet a kategóriákban (https://helsinki.hu/wp-content/uploads/2024/03/MHB_FECSKE_5_kreditszamitas_tajekoztato.pdf Utolsó letöltés dátuma: 2024. 10. 23.).

1.2. A kutatás célja

A dolgozat célja, hogy átfogóan megvizsgálja a vallás szerepét a magyarországi női fogvatartottak reintegrációjában és utógondozásában. A női elítéltek büntetés-végrehajtási intézeti tapasztalatairól és társadalmi visszailleszkedéséről kevesebb adat áll rendelkezésre, mint férfi társaik esetében, holott a női fogvatartottak reintegrációs szükségletei eltérőek lehetnek, különösen a vallás szerepét tekintve. Ugyanakkor előfordulhat, hogy nem

differentiáltak az adatok. A büntetés-végrehajtási intézetbeli vallásgyakorlás bizonyos szintű mentális és érzelmi támogatást garantálhat a fogvatartottaknak a kritikus életszakaszok kezelésében (O'Connor- Duncan, 2011). A kutatásom kiemelt figyelmet fordít arra, hogy a vallás milyen szerepet játszik a fogvatartottak életútjában, különös tekintettel a büntetés-végrehajtás intézeten belüli és az azt követő időszakra.

Különösen fontos megvizsgálni a vallási alapú reintegrációs programok hatékonyságát. Ezek a programok ugyanis nemcsak a hit megerősítésére, hanem a pszichológiai reintegrációra is összpontosítanak. Az ilyen típusú megközelítés pozitív hatással lehet a fogvatartottak mentális egészségére, valamint hosszú távon hozzájárulhat a visszaesés megelőzéséhez. Ezen felül a közösségbe való visszailleszkedésüket is támogatja, mivel a programokban szerzett szociális készségek és kapcsolatok fenntarthatják a pozitív irányú változásokat. A korábbi kutatások rámutattak arra, hogy a vallási tevékenységek jelentőségét és hatását a büntetés-végrehajtási intézetekben nem vizsgálták teljes mértékben, különösen a női fogvatartottak körében (Ács-Bíró, 2020).

1.3. A kutatási hipotézis és módszer

A kutatásom két hipotézisre épül:

Az első hipotézis szerint a büntetés-végrehajtási intézetben lévő nők belső motivációja erősödik, ha aktívan részt vesznek vallásos tevékenységekben, mivel ezek hozzájárulnak személyiségfejlődésük előmozdításához, ami segíti őket a sikeres társadalmi reintegrációban és a bűnismétlés kockázatának csökkentésében.

A második hipotézis azt vizsgálja, hogy a női fogvatartottak számára az érzelmi kötődési igényeik miatt a szociális kapcsolatok fenntartása a büntetés-végrehajtási intézetben és az utógondozás során kiemelten fontos. Az emberi kapcsolatok megléte növeli annak esélyét, hogy a sikeres társadalmi visszailleszkedés megvalósuljon, és csökkenti a bűnismétlés kockázatát.

A kutatás kvalitatív módszertani alapokra épül, ahol félig strukturált interjúkat alkalmazok. Az interjúk döntő többsége online vagy telefonon keresztül zajlott, kisebb arányban pedig személyes találkozások révén gyűjtöttem adatokat. Az interjúalanyok teljes anonimitását biztosítottam.

A kutatás egyik különlegessége, hogy három különböző csoportból választottam ki az interjúalanyokat, ezzel biztosítva, hogy a valóságról több rétegű és többoldalú szemléletet kapjak.

Az első csoportot a büntetés-végrehajtási intézetet megjárta, immár szabad női fogvatartottak alkotják, összesen 8 fő.

A második csoportot börtönpasztorációt végző vallási személyek – lelkészek, pásztorok, hittérítők – alkotják, akiket 3 fő képvisel. Ők azok, akik közvetlen kapcsolatban állnak a fogvatartottakkal, és vallási szempontból segítenek a reintegrációs folyamatban.

A harmadik csoportba a büntetés-végrehajtással kapcsolatban álló börtönmissziós szakemberek állnak, akik vagy civil szervezeteket képviselnek, vagy korábban munkájuk a büntetés-végrehajtással volt kapcsolatos, 4 fővel képviseltetik magukat. E csoport a büntetés-végrehajtás és a reintegráció kapcsolata kapcsán különleges betekintést nyújt, tekintve, hogy az adott civil szervezet milyen hatással lehet a reintegrációs folyamatokra.

A kutatás időszaka 2024. június 1-től 2024. október 20-ig tartott, és célja, hogy az interjúk és a szakirodalmi háttér összevetésével pontosabb képet kapjunk a vallás szerepéről a női fogvatartottak reintegrációjában és utógondozásában.

A kutatás, és a dolgozat elkészítése során mesterséges intelligenciára épülő eszközt nem használtam.

1.4. A dolgozat felépítése

A dolgozat átfogó képet ad a női fogvatartottak társadalmi helyzetéről, különös tekintettel a bűnözési tendenciákra, a speciális szükségleteikre és kihívásaikra, valamint a vallás szerepére a büntetés-végrehajtásban. A dolgozat felépítése szisztematikus módon foglalkozik ezekkel a kérdésekkel, külön figyelmet fordítva a vallás, mint spirituális és társadalmi támogatórendszer szerepére.

A bevezetésben a dolgozat témájának aktualitása és jelentősége kerül bemutatásra. Kiemelt figyelmet kap a női fogvatartottak társadalmi szerepeinek átalakulása és a bűnözési tendenciák elemzése. A bevezetésben meghatározásra kerül a kutatás célja, a kutatási hipotézis és a módszertan, valamint a dolgozat felépítésének rövid áttekintése.

A dolgozat következő része a női fogvatartottak helyzetét tárgyalja. Ez a fejezet átfogó képet ad a női fogvatartottak társadalmi szerepeinek átalakulásáról, a bűnözési tendenciákról, valamint a speciális szükségleteikről és kihívásairól a büntetés-végrehajtás során. E fejezet előkészíti a terepet a későbbi részletes vizsgálatokhoz.

Ezt követi a vallás szerepének elemzése a büntetés-végrehajtásban. Bemutatásra kerül a vallás történeti szerepe a büntetés-végrehajtási intézetekben, valamint a vallásgyakorlás lehetőségei és korlátai. Ebben a fejezetben kerül elemzésre, hogy a vallás milyen módon segíti a fogvatartottakat a fogság ideje alatt és hogyan járul hozzá a reintegrációs folyamatokhoz.

A reintegráció folyamata a vallás tükrében című fejezet részletesen tárgyalja a reintegráció fogalmát, célját, valamint a vallásalapú reintegrációs programok hatékonyságát. Ez a rész vizsgálja, hogy a vallás milyen mértékben képes támogatni a társadalomba való visszailleszkedést, és milyen szerepet játszik a vallási alapú programok hatékonyságának növelésében.

A vallás és a konfliktuskezelés című fejezet a valláson alapuló megküzdési stratégiákat és a vallás megelőző-védő szerepét tárgyalja a büntetés-végrehajtási intézményekben. Külön figyelmet kap, hogy a vallás milyen módon erősítheti a fogvatartottak belső motivációját, és hogyan segítheti elő a konfliktusok hatékony kezelését.

Az utógondozás és a vallás kapcsolata című rész az egyházak és civil szervezetek szerepét elemzi a fogvatartottak szabadulás utáni reintegrációjában. A fejezet bemutatja, hogyan járul hozzá a vallás a szabadulást követő társadalmi visszailleszkedéshez.

Az empirikus kutatás ismertetése során a kutatási módszerek és az interjúk kérdései kerülnek részletes bemutatásra. Az anyag és módszertan fejezet ismerteti a kutatás mintáját, valamint az interjúk elemzésének folyamatát. Az empirikus kutatás alanyai között szerepelnek korábbi fogvatartottak, vallási személyek és börtönmissziós szakemberek, akik véleményét külön-külön elemzem.

Az elemzések összegzése és a hipotézisek igazolása következik. A kutatás eredményei bemutatják, hogy a vallás milyen mértékben segíti elő a fogvatartottak reintegrációját, valamint milyen hatása van a vallásnak a szabadulás utáni életükre és társadalmi helyzetükre. Az összegzésben a kutatás eredményeit és azok gyakorlati hasznosíthatóságát összegzem, kiemelve a vallás szerepét a fogvatartottak reintegrációjában és utógondozásában.

II. Rész

2. A női fogvatartottak helyzete

2.1. A női fogvatartottak társadalmi szerepeinek átalakulása és bűnözési tendenciák

A női fogvatartotti populáció és a társadalmi szerepek átalakulása egy sokoldalú és összetett kérdéskör, amely történeti, szociológiai és kriminológiai szempontból is vizsgálatot igényel. A női fogvatartottak sajátos jellemzői eltérnek a férfi fogvatartottakétól. A női szerepek történeti és társadalmi változásai szorosan kötődnek a női bűnelkövetők motivációinak, viselkedési mintázatainak és devianciáinak elemzéséhez (Ács-Bíró, 2020).

A női bűnelkövetők aránya mindig is kisebb volt a férfiakénál, ami részben a tradicionális társadalmi szerepekhez köthető. A nőkre hagyományosan passzívabb, családi szerepeket ruháztak, ami kevesebb lehetőséget biztosított a bűnelkövetésre, különösen a gazdasági függőség, a szociális kontroll és a társadalmi normák miatt. Az olyan klasszikus elméletek, mint Lombroso és Ferrero biológiai megközelítése (1895), a nők bűnözését a férfiakhoz képest alsóbbrendűséggel magyarázták, különösen pszichológiai és szervezeti értelemben (Vigh, 2016; Adler, Mueller-Laufer, 2000). Ezek a nézetek azonban idővel megkérdőjeleződtek a női emancipáció és a társadalmi modernizáció következtében, ami a női szerepek újra értelmezéséhez vezetett (Korinek, 2006).

A feminizmus és a társadalmi változások hatására megjelent egy újfajta nézőpont a női bűnözés megértésében. Az emancipáció és a női egyenjogúság terjedésével felvetődött a kérdés, hogy nő-e a nők bűnözési aránya a szabadság és függetlenség növekedésével. Ezzel kapcsolatban Adler (2000) hangsúlyozta, hogy nincs közvetlen kapcsolat a női bűnözés növekedése és a modern nők szerepkényszerektől való megszabadulása között, a női bűnözés okai multifaktorálisak, és nem köthetők egyértelműen az emancipációhoz (Pregunné, 2011).

Egy 2002-2005-ös európai tanulmány kimutatta, hogy a női „rabok” gyakran már a büntetés elítélése előtt is kirekesztettek voltak, amit esetleg a nemük, a faji hovatartozásuk, az életkoruk vagy a társadalmi helyzetük erősített (Cruells - Igearreda, 2005).

A női bűnözés mintázatai gyakran eltérnek a férfiakétól. Általában kevesebb az élethosszig tartó kriminális karrier, és kevésbé jellemző a visszaesés (Tamási, 2020). A női bűnözők gyakran rövid időre vagy kisebb, nem állandó csoportokban követnek el bűncselekményeket, és ezeket gyakran valamilyen külső körülmény, például családi vagy gazdasági kényszer hatására követik el (Ács-Bíró, 2020). Emellett a női bűnözők esetében a trauma és az áldozattá válás is szerepet játszik, különösen a szexuális abúzus és a családon belüli erőszak terén (Tóth, 1999).

A nők által elkövetett bűncselekmények túlnyomórészt konfliktuscselekményekből adódnak, amelyek erőszakos vagy életellenes jellegűek, míg más bűntettek – például vagyon elleni bűncselekmények – esetében is gyakran külső kényszerítő tényezők játszanak szerepet). A visszaesés aránya alacsonyabb, részben azért is, mert a nők által elkövetett bűncselekmények többsége nem vezet bűnözői karrierhez (Tamási, 2020).

A társadalmi reintegráció szempontjából fontos figyelembe venni, hogy a női fogvatartottak gyakran kétszeres áldozatként lépnek be a büntetés-végrehajtási rendszerbe, ahol korábbi viktimizációjuk is akadályozza a sikeres reintegrációjukat (Scott, 2016). Emellett a női intézetek fizikai és pszichológiai környezete sem megfelelően támogatja a nők speciális igényeit, ami a reintegrációs erőfeszítéseket tovább nehezíti (Ács-Bíró, 2020). A rendszer jelenlegi formájában nem segíti hatékonyan a nők felkészítését a szabadulás utáni életre; hiányoznak a megfelelő képességek és képesítések fejlesztésére irányuló programok, valamint a kritikus időszakban szükséges támogató háló (Cruells – Igareda, 2005).

2.2. A női fogvatartottak speciális szükségletei és kihívásai

A női fogvatartottak speciális szükségletei és kihívásai központi szerepet játszanak a büntetés-végrehajtás területén, mivel a nők eltérő pszichológiai, szociális és egészségügyi igényekkel rendelkeznek, mint férfi társaik. A nemi különbségek a vallásosság terén is megmutatkoznak, ahol kutatások szerint a nők általában vallásosabbak, mint a férfiak, mind a vallási szertartásokban való részvétel, mind az ima és a vallás fontossága tekintetében. Ez a vallási elkötelezettség kihatással lehet a fogvatartotti létre, hiszen a nők számára a vallás gyakran egyfajta mentális támaszt jelenthet a büntetés-végrehajtási intézet falai között (Szilassy, 2023).

A férfi fogvatartottakkal szemben a nők kommunikációs és viselkedési mintái eltérnek, gyakran a függőség, az alárendeltség és az áldozattá válás kockázata fokozottabb esetükben. Szerepük szociálisan és kulturálisan meghatározott, de ugyanakkor jól motiválhatók, különösen akkor, ha

számukra a szociális kapcsolatok fenntartása is lehetőségként adódik (Ács-Bíró, 2020). Ezért a női fogvatartottak esetében a reintegrációs feladatok kiemelten fontosak, mivel a szociális háló fenntartása nagyobb szerepet játszik a reintegrációs folyamatban, mint a biztonsági intézkedések (Ács-Bíró, 2016).

Emellett fontos figyelembe venni, hogy a nők fogvatartását gyakran emocionális problémák nehezítik meg. Gyakran találkozhatunk náluk párkapcsolati és egyéb személyközi konfliktusokkal, amelyek még inkább kihangsúlyozzák a lelki sérülékenységet. Ezek a problémák a büntetés-végrehajtási intézetekben még súlyosbodnak. A nők sajátos pszichológiai állapota folyamatos odafigyelést igényel, különösen azért, mert nagy részük gyógyszerfüggő, depresszióval küzd, és gyakran önkárosítással próbálja enyhíteni lelki fájdalmait (Ács-Bíró, 2016).

A nők nagyobb valószínűséggel támaszkodnak személyes ismeretségekre, és gyakran követik a hagyományos női szerepeket a büntetés-végrehajtási intézetekben. A bebörtönzés és a társadalmi kapcsolatok hiánya azonban súlyos pszichológiai terhet ró rájuk, ami gyakran betegséghez, drogfüggőséghez és depresszióhoz vezet (Juhász, 2014). Gyakori, hogy a nők a fogvatartási körülményekre reagálva "betegszerepet" vesznek fel, amely neurotikus tünetekben nyilvánulhat meg, és pszichológiai állapotuk gyorsan romolhat (Ács-Bíró, 2020).

3. A vallás szerepe a büntetés-végrehajtásban

3.1. A vallás szerepe a büntetés-végrehajtási intézetekben történeti áttekintés

A vallás büntetés-végrehajtási intézetekben betöltött szerepének történeti áttekintése különösen fontos, mivel a vallás és a büntetőintézmények kapcsolata már évszázadok óta fennáll. E fejezet célja a vallás büntetés-végrehajtási intézetekben betöltött történeti szerepének bemutatása, különös tekintettel a kereszténységnek a magyarországi büntetés-végrehajtási intézeti munkára és rabnevelésre gyakorolt meghatározó hatására.

A kereszténység a kezdetektől jelen volt a büntetés-végrehajtási intézetekben. A korai keresztény közösségek nagy hangsúlyt fektettek arra, hogy látogassák és gondoskodjanak bebörtönzött társaikról, amivel egyfajta szociális hálót hoztak létre a büntetés-végrehajtási intézetekben (Erdélyi, 2022).

A keresztényüldözések megszűnésével a kereszténység megerősödött, és a vallási támogatás mellett az erkölcsi nevelés is egyre nagyobb szerepet kapott a fogvatartottak reintegrációjában. A középkor folyamán a kereszténység alapelvei, mint a megbocsátás és a bűnbánat, alapvetően formálták a büntetés-végrehajtási intézet céljait és működését.

Magyarországon a vallás szerepe a büntetés-végrehajtási intézetekben a 19. században kezdett intézményesülni. Az 1838-as Eötvös József által írt „Vélemény a fogházjavítás ügyében” című dokumentumban már konkrétan említik a vallás gyakorlását és a fogvatartottak erkölcsi nemesítését célzó egyházi szolgálat fontosságát (Erdélyi, 2024). A korabeli jogalkotásban a vallásos erkölcsiség egyenesen összekapcsolódott a börtönügy céljaival, amelyeket a társadalom morális megújításában és az elítéltek megtérésében láttak (Pallo, 2019).

Az Osztrák Birodalmi Büntető Törvénykönyv 1852-es életbe lépésével szabályozottabbá váltak a börtönlelkészek feladatai, és több vallás képviselhetette magát a büntetés-végrehajtási intézetekben, segítve a fogvatartottak vallási szükségleteinek kielégítését (Pallo, 2019). Ez a jogszabály alapozta meg a vallási szolgálat intézményesülését, amely a XX. században folytatódott.

A második világháborút követő politikai átrendeződés idején Magyarországon megszűnt a vallásos nevelés a büntetés-végrehajtásban. Ebben a korszakban vallást elnyomták, és a büntetés-végrehajtási intézetekben is tiltották a vallási tevékenységeket. Az egyházak képviselői gyakran maguk is fogvatartottakká váltak, és a vallásos gondolkodás üldözötté vált (Lőrincz, 2005).

A rendszerváltást követően, 1989 után újra az egyházak fokozatosan tértek vissza a büntetés-végrehajtási intézetekbe, és alakították ki a börtönmissziók és a vallásos programok rendszerét. Az 1990-es években újjáalakult a Börtönlelkészi Szolgálat, amely ma is fontos szerepet játszik a fogvatartottak lelki gondozásában és reintegrációjuk elősegítésében (Erdélyi, 2023).

A mai börtönrendszerben a vallásgyakorlás alapvető jog, amelyet a törvények garantálnak. Magyarországon 2013-ban új koncepciót fogalmaztak meg, amely hangsúlyozza a vallási tevékenységek és a lelkipásztori ellátás szerepét a fogvatartottak reintegrációjában (Pallo, 2019).

3.3. A vallásgyakorlás lehetőségei és korlátjai a büntetés-végrehajtásban

A büntetés-végrehajtási intézetek vallási életének megszervezése és a fogvatartottak számára nyújtott lelki támogatás kiemelten fontos szerepet játszik a reintegrációban, ugyanakkor számos

kihívással is szembesül. Az alábbiakban bemutatom e lehetőségeket és korlátokat a szakirodalmi háttér alapján.

A vallás gyakorlásának biztosítása a magyar jogszabályok szerint kötelező a fogvatartottak számára, és ez a büntetés-végrehajtási szervezet működésének alapvető részét képezi. A fogvatartottaknak lehetőséget kell biztosítani arra, hogy szabadon választhassák meg vallási meggyőződésüket, és azt gyakorolhassák, akár különféle szertartások révén, akár lelki gondozói beszélgetések formájában (Domokos, 2024).

A börtönlelkészek és a különböző egyházak szerepe kiemelkedő, ami kiterjedhet liturgikus eseményekre, csoportfoglalkozásokra és egyéni lelkigondozásra is. Erdélyi Csaba (2023) szerint a börtönlelkészek munkája három alapvető formában jelenik meg: szentmisék és istentiszteletek tartása, bibliaórák vagy életvezetési oktatások formájában csoportfoglalkozások szervezése, valamint egyéni lelki beszélgetések során. Ezek a tevékenységek segíthetnek a fogvatartottak belső motivációinak erősítésében, ami kulcsfontosságú a sikeres reintegráció szempontjából (Forgács, 2019).

A börtönlelkészi tevékenységek szervezése számos tényezőtől függ, beleértve az egyházi szereplők és missziós szervezetek elérhetőségét, az intézetek biztonsági előírásait, valamint a fogvatartottak egyéni vallási igényeit. A fogvatartottak által vallási szervezetekkel való kapcsolattartás, vagy épp a vallási nevelés lehetőségei sokszor korlátozottak, különösen akkor, ha nincs elegendő létszámú börtönlelkész vagy megfelelően támogatott vallási program (Erdélyi, 2023).

A börtönlelkészi szolgálat korlátait a modern vallásos gyakorlat változó jellege is befolyásolja. Szilassy (2023) kiemeli, hogy a XXI. században a lelkészeknek számos új elvárással kell szembenézniük, például a keresztény szemléletű pszichológia és a pasztorálpszichológia területén, amelyek összekapcsolják a lelki gondozást a pszichoterápiás megközelítésekkel (Tiringer, 2013). Nehéz azonban megtalálni az egyensúlyt a lelki gondozás és a pszichoterápia között. Ennek oka, hogy a börtönlelkészeknek egyszerre kell vallási vezetőknek és lelki tanácsadóknak lenniük, ugyanakkor figyelembe kell venniük a fogvatartottak személyes és közösségi szükségleteit.

A vallási foglalkozások hatékonyságának értékelése szintén kihívást jelent. Erdélyi (2023) rámutat arra, hogy a fogvatartottak lelki gondozása differenciált hatással bír, ezért fontos meghatározni, mely tevékenységek igényelnek több energiát, és melyek hoznak valós eredményeket a reintegrációs folyamatban. A kutatások azt is igazolták, hogy a vallásgyakorlás

intenzitása kulcsszerepet játszik a fogvatartottak értékrendjének alakításában és a reintegráció sikerességében (Tihanyi, 2019).

3.4. Vallási és szellemi támogatás a fogvatartottak számára

A vallás segíthet a fogvatartottaknak a belső béke és a bűnnel való lelki távolságtartás kialakításában, illetve a személyes változás előmozdításában. Az ilyen jellegű támogatás alapját képezheti a pszichoterápia, amely segíti a személyes kapcsolatok és a magatartásformák átalakulását (Tiringer, 2013).

A börtönlelkészek munkájának egyik alapvetése, hogy minden ember egyenlő, nincs „kicsit” vagy „nagyon bűnös” ember (Tihanyi, 2019). Ez a gondolat segítheti az elítélteket abban, hogy ne érezzék magukat a társadalom perifériáján, hanem felismerjék a bennük rejlő értékeket. Ha ugyanis az elítéltek elhiszik, hogy nincs különbség köztük és a társadalom „kinti” tagjai között, könnyebben látnak kiutat a bűnözői életpályából (Tihanyi, 2019).

A börtönpasztoráció nem csupán emberbaráti tevékenység, hanem a fogvatartottak életének szerves részét képezi, Veres András püspök megfogalmazása szerint ez a hívő emberek számára nem csak lehetőség, hanem szükségszerűség kiterjed a fogvatartottak szabadulás utáni életére is, segítve őket a társadalomba való visszailleszkedés folyamatában (Veres, 2021).

A börtönlelkészek szerepe döntő fontosságú annak meghatározásában, hogy a vallás és a lelkiség mennyiben segíti elő a fogvatartottak reintegrációját. Azok a fogvatartottak, akik komolyan veszik a vallásukat és aktívan részt vesznek a börtönlelkészek által nyújtott szolgáltatokban, nagyobb eséllyel mutatnak alacsonyabb visszaesési arányt, valamint erősebb motivációt a reintegrációban való részvételre (Erdélyi, 2023).

A vallás pozitív hatással van a lelki egészségre is. Kézdy és szerzőtársai kutatása alapján a vallásos hit, különösen a transzcendens elfogadása, elősegíti a krízishelyzetekben való jobb megküzdést, és ezek az érzelmi-adaptív megküzdési módok hozzájárulnak a jobb lelki egészséghez (Kézdy et al., 2010).

4. A reintegráció folyamata a vallás tükrében

4.1. A reintegráció fogalma és célja

A reintegráció célja, hogy a szabadságvesztés ideje alatt vagy azt követően a fogvatartottak sikeresen visszailleszkedjenek a társadalomba, elkerülve a bűnismétlés lehetőségét. A folyamat során nem csupán a társadalmi normák elfogadása és belsővé tétele történik meg, hanem egy új életmód, viselkedésminta és gondolkodási keret kialakítása is, amely segíti az eredményes társadalmi visszatérést (Ruzsonyi, 2014; Domokos, 2024).

A reintegráció lényege a fogvatartottak szociális visszailleszkedésének támogatása, amely magában foglalja mind a társadalmi normák és szabályok elfogadását, mind pedig a bűnözői magatartás megszüntetésére irányuló törekvéseket (Hezam, 2023). A fogalom arra utal, hogy a fogvatartottak társadalomtól való elidegenedése nem tartós, és megfelelő eszközökkel és programokkal vissza lehet őket integrálni a közösségbe. A Magyarországon alkalmazott büntetés-végrehajtási rendszer célja, hogy támogassa az elítéltek társadalmi reintegrációját, ezáltal elősegítve, hogy a büntetésük letöltése után képesek legyenek jogkövető életmód folytatására (Ács-Bíró, 2020). A sikeres reintegráció egyik alapvető célkitűzése a fogvatartottak belső megváltoztatása, amely során elengedhetetlen, hogy felismerjék és elfogadják a bűncselekményük következményeit (Domokos, 2024).

Vókó (2001) kiemeli, hogy a reintegráció nemcsak a fogvatartottak reintegrációját célozza, hanem a közösség biztonságának megőrzését is szolgálja. Ezáltal a folyamat célja kettős: egyrészt a fogvatartott személy pozitív irányú megváltoztatása, másrészt a társadalom védelme.

A befogadás a reintegrációs folyamat első lépése, amelynek során a fogvatartottak adminisztratív és pszichológiai szűrésen esnek át, célja a fogvatartott személyiségének feltérképezése és a megfelelő reintegrációs program meghatározása (Ács-Bíró, 2020). A fogadás során pszichológiai és fizikai felmérés történik, amely az egyéni kezelési terv kidolgozásának alapja. Ez a terv határozza meg a fogvatartott képzési, oktatási és munkaerőpiaci céljait, és alapul szolgál a fogvatartott elhelyezéséhez és biztonsági besorolásához (Ács-Bíró, 2020). Ez a folyamat az identitás részleges elvesztésével jár, mivel a fogvatartottak autonómiájuktól és személyes tárgyaiktól megfosztva alkalmazkodnak a büntetés-végrehajtási intézet környezetéhez. Mindez lelki megterhelés, de szükséges ahhoz, hogy a fogvatartott megfelelően részt vehessen a reintegrációs programokban.

A büntetés-végrehajtási nevelés a reintegráció egyik legfontosabb eleme, amely célzott programok révén segíti a fogvatartottakat a szociális, érzelmi és intellektuális fejlődésben. A nevelési programok középpontjában a társadalmi normák belsővé tétele és a bűnözői magatartás megváltoztatása áll (Fliegauf, 2009).

A fogvatartottak erkölcsi és akarati nevelése elengedhetetlen a sikeres reintegrációhoz. Az oktatási és szakképzési programok elősegítik, hogy a fogvatartottak új készségeket sajátítsanak el, amelyeket a szabadulás után hasznosíthatnak. A foglalkoztatás pedig erősíti a felelősségtudatot és a társadalmi hasznosság érzését (Czenczer, 2008).

A szabadulásra való felkészítés a reintegráció utolsó szakasza, amely segíti a fogvatartottak társadalmi visszailleszkedését. Ez a szakasz magában foglalja a fizikai, pszichológiai és lelki felkészítést. A reintegrációs tisztek és a pártfogó felügyelők segítenek a fogvatartottaknak megbirkózni a szabadulás utáni társadalmi és munkaügyi élet nehézségeivel (Ács-Bíró, 2020).

A vallás fontos szerepet játszhat a nők esetében, akik számára gyakran különösen fontos motiváció a családi és társadalmi kapcsolatok fenntartása. Tihanyi (2019) úgy találta, hogy a vallási közösségek és a lelkészi szolgálatok segíthetik a fogvatartottak lelki fejlődését, illetve a bűnözéssel járó traumák feldolgozását.

A fogvatartottak reintegrációja különösen nehéz, ha korábban gazdaságilag és kulturálisan hátrányos és marginalizált körülmények között éltek. Szabó J. (2012) szerint a reintegrációs programok eredményessége szorosan összefügg a fogvatartottak személyes jellemzőivel, a kognitív viselkedésterápia kiemelt jelentőséggel bír a viselkedési minták megváltoztatásában és a bűnismétlés elkerülésében.

4.2. Vallás alapú reintegrációs programok hatékonysága

A vallási gyakorlatok hatása az elítéltek életére sokoldalú és összetett. Az ilyen programok a fogvatartottak személyiségfejlődésére, mentális egészségére, valamint a bűnismétlés kockázatának csökkentésére gyakorolnak hatást. A kutatások egyre inkább azt mutatják, hogy a vallásos gyakorlás és a hitképzés pozitív változásokat hozhat az egyén életében, különösen a büntetés-végrehajtási intézeti viszonyok esetében.

A valláspszichológia számos kutatása rávilágít arra, hogy a vallás alapú programok pozitív hatást gyakorolhatnak a fogvatartottak személyiségfejlődésére. Kézdy és munkatársai (2010)

szerint a vallás gyakorlása segíthet a fejlődési kríziseken való túljutásban, és javíthatja a mentális egészséget. A vallási élmények és a vallásos közösségek által nyújtott támogatás erősítheti az egyén önbecsülését és felelősségtudatát, amely fontos tényező a társadalmi visszailleszkedés szempontjából (Kézdy A. et al., 2010).

Hezam (2023) kutatásai is kimutatták, hogy a vallásgyakorlásra épülő reintegrációs programok személyiségbéli változásokat idézhetnek elő, melyek hozzájárulnak a reintegráció sikeréhez.

A valláson alapuló reintegráció hatékonyságának egyik kulcsa a börtönlelkészek bevonása. A börtönlelkészek szellemi és lelkipásztori támogatást nyújtanak a fogvatartottaknak, hogy segítsenek nekik szembenézni bűneikkel, megbánni és értelmet adni büntetésüknek, amivel segíthetnek nekik a belső lelki változásokban (Hezam, 2023).

A büntetés-végrehajtási intézetekben a börtönlelkészek különleges státuszt élveznek, kapcsolódnak az egyházhoz és az államhoz is, a kétoldalú kapcsolat fontos, különösen a vallásukat aktív módon gyakorló fogvatartottak esetében (Hezam, 2023).

Számos tanulmány igazolta, hogy a vallásgyakorlás hozzájárul a visszaesés kockázatának csökkentéséhez. Hezam (2024) rámutat, hogy a vallási közösségekben való részvétel és a vallás gyakorlása segít az elítélteknek a visszailleszkedésben. Azok a fogvatartottak, akik szabadulásuk után is aktív tagjai maradnak egy vallásos közösségnek, nagyobb eséllyel élnek jogkövető életet.

Duwe és Johnson (2016) amerikai kutatásai is megerősítik ezt a tendenciát: a valláson alapú programokban résztvevő fogvatartottak szabadulás után alacsonyabb visszaesési arányokat mutattak. E programok hatékonysága nemcsak az általuk nyújtott lelki támogatásban rejlik, hanem abban a pozitív szerepben is, amelyet a vallási közösségek játszanak a fogvatartottak szabadulás utáni támogatásában. (Duwe - Johnson, 2016).

Szentmártoni (2003) és Tiringier (2013) munkáikban rámutatnak az „érett vallásosság” fontosságára a fogvatartottak reintegrációjában. Az érett vallási meggyőződéssel rendelkező egyének képesek autonóm módon, vallási meggyőződésük szerint élni, amely egész személyiségüket és erkölcsi értékrendjüket befolyásolja. Ez különösen fontos a büntetés-végrehajtási intézetekben, ahol a sikeres reintegrációhoz elengedhetetlen a személyiségfejlesztés és az erkölcsi irányvonalak megerősítése (Szentmártoni, 2003; Tiringier, 2013).

A vallási közösségek ezzel összhangban olyan támogató közeget nyújtanak, amelyek segítik a fogvatartottakat az érett vallásosság kialakításában. Szilassy (2023) kutatásai alapján a börtönlelkészekhez forduló elítéltek egy része mutatott pozitív változást, ami megerősíti a vallási közösségek támogató szerepét a reintegrációban. Az ilyen közösségek hozzájárulnak ahhoz, hogy a fogvatartottak vallási élményeik és morális meggyőződéseik által megerősödjenek, és így könnyebben alkalmazkodjanak a társadalmi normákhoz a szabadulás után (Szilassy, 2023).

A valláson alapú reintegrációs programok újabb formája a vallás és a művészetterápia kombinálása. A művészetterápiás programok, amelyek vallási témák köré épülnek, segítenek a fogvatartottak érzelmi intelligenciájának és önismeretének fejlesztésében. A program célja a fogvatartottak értékrendjének és társadalmi érzékenységének fejlesztése, valamint a vallási parancsolatok mélyebb megértése, miközben lehetőséget nyújt arra is, hogy a fogvatartottak kreatív módon dolgozzák fel érzelmi és lelki problémáikat (Kovács 2024).

A vallásos alapú reintegrációs programok hatékonyságát számos szempont alapján lehet értékelni. A személyiség fejlődése, a börtönlelkészek szerepe, a vallási közösségek támogató hatása, valamint a művészetterápiás programok mind hozzájárulnak a fogvatartottak sikeres visszailleszkedéséhez. A vallás, mint reintegrációs eszköz nemcsak a lelki fejlődést segíti elő, hanem közvetve hozzájárul a társadalmi normákhoz való alkalmazkodáshoz és a bűnismétlés kockázatának csökkentéséhez is; ahogy Hezam (2023) megjegyzi, a vallási gyakorlatok hatékonysága annak tulajdonítható, hogy képesek behatolni a fogvatartottak belső meggyőződésébe, és hosszú távon a személyiségváltozást befolyásoló képességükkel elősegítik a pozitív, sikeres reintegrációt.

5. A vallás és a konfliktuskezelés

5.1. Valláson alapuló megküzdési stratégiák

A vallás egyik fontos szerepe a büntetés-végrehajtási intézetekben az úgynevezett vallási coping, ami segíthet a fogvatartottaknak a nehézségekkel való megbirkózásban. A vallási copingnek különböző formái lehetnek: aktívak vagy passzívak, személyes vagy személyközi kapcsolatokon alapuló, probléma- vagy érzelempőzpontúak (Pargament, 1997). Ez a sokszínűség lehetőséget ad arra, hogy minden egyén megtalálja a számára legmegfelelőbb

megküzdési stratégiát, amely az élet különböző nehézségeivel való szembenézést segíti. Különösen a nők esetében a vallási coping fontos szerepet játszik, hiszen az alacsonyabb társadalmi erőforrásokkal rendelkező csoportoknál, mint amilyenek például az idősek, az alacsony iskolai végzettségűek vagy a szegények, a vallás érzelmi támaszt nyújt (Szenes, 2008).

A vallásos coping fontos eszköze lehet annak biztosításához is, hogy a fogvatartottak képesek legyenek szembenézni a stresszel, konfliktusokkal és nehézségekkel nemcsak a rabságban töltött éve alatt, hanem a szabadulás utáni időszakban is anélkül, hogy visszaesnének a korábbi viselkedési mintákba (Geertz, 1994; Szenes, 2008).

A valláspszichológiai kutatások egyöntetűen megerősítik, hogy a vallás segíti az egyéneket az életesemények értelmezésében és a krízishelyzetek feldolgozásában is (Hezam, 2023). Három fontos területet emelhetünk ki ezzel kapcsolatban:

1. **Önértékelés:** A vallás egy olyan alapot kínál, amely független az egyéni teljesítménytől vagy anyagi sikerektől, így a személy kevesebb veszélyt érez a veszteségei miatt, mivel a boldogság forrása nem kizárólagosan külső tényezőktől függ (Kézdy, 2010).
2. **Kontroll érzése:** A vallásos emberek úgy érzik, hogy imáik által közvetlen kapcsolatban állnak Istennel, aki befolyásolja az életüket és segíti őket a nehézségek kezelésében. Ez a hit csökkenti a szorongást és a kontroll iránti kényszert, ami gyakran megkönnyíti a krízishelyzetekhez való alkalmazkodást (Hezam, 2023).
3. **Szenvedés elfogadása:** A vallásos tanítások gyakran azt hirdetik, hogy a szenvedés az élet szükségszerű része, amely értelmes és célja van. Ez az értelmezés segíthet elviselni a nehéz időszakokat, és támogatja a belső béke megőrzését (Kézdy, 2010).

A megküzdési stratégiák két fő csoportba sorolhatók: problémafókuszú és érzelemfókuszú megküzdés. Míg a problémafókuszú stratégiák a helyzet közvetlen megváltoztatására törekednek, az érzelemfókuszú stratégiák a helyzettel kapcsolatos érzelmi reakciók kezelésére összpontosítanak. A vallásgyakorlás, imádkozás, és az isteni erőbe vetett bizalom főként érzelemfókuszú megküzdési stratégiaként értelmezhető, amely inkább a belső erőforrásokra támaszkodik, semmint a problémák közvetlen megoldására (N. Kollár - Szabó, 2004).

A vallási meggyőződések lelki támogatást nyújthatnak, különösen a fogvatartott nők számára, hogy segítsenek fenntartani a lelki egyensúlyt és csökkentsék a fogva tartás alatti stresszt. Az ima és a vallási közösséghez való tartozás csökkentheti a depressziót, a szorongást és a magányt, amelyek gyakoriak a fogva tartás alatt (Park, 2005).

Összegzésként elmondható, hogy a vallásos megküzdési stratégiák hatékonyan hozzájárulhatnak a női fogvatartottak reintegrációjához, mivel a vallás a mentális és érzelmi egészség védelme mellett a társadalmi beilleszkedés folyamatában is erőteljes támogató szerepet játszik.

5.2. A vallás protektív szerepe a büntetésvégrehajtási intézményben

A vallás protektív hatásait több tudományos kutatás is alátámasztja. Good - Willoughby (2006) például arra hívják fel a figyelmet, hogy a vallásos attitűdök jobb pszichológiai alkalmazkodóképességet eredményeznek. Véleményük szerint a vallásos fiatalok kevésbé hajlamosak szuicid cselekmények elkövetésére, továbbá ritkábban létesítenek túl korai szexuális kapcsolatot (Good - Willoughby, 2006). Ezen eredmények azt sugallják, hogy a vallás védő hatásai az érzelmi és viselkedésbeli szabályozás területén is megmutatkoznak, amelyek relevánsak lehetnek a fogvatartottak számára is.

Wright és szerzőtársai (1993) hasonlóan fontos eredményeket mutattak ki, miszerint azok a serdülők, akik rendszeresen járnak gyülekezetbe, kevésbé hajlamosak depresszióra, és úgy érzik, hogy a vallás értelmet ad az életüknek. Ez a felismerés különösen fontos a büntetés-végrehajtási intézetekben, ahol a depresszió és a reménytelenség magas arányban van jelen a fogvatartottak körében (Wright et al., 1993).

Barry és Nelson (2005) tézise szerint a vallásosság közvetlenül összefügg a kockázatvállalási hajlandósággal: azok, akik vallásos attitűdökkel rendelkeznek, kerülnek a kockázatos viselkedést, így a mértéktelen alkoholfogyasztást és a kábítószer-használatot (Barry - Nelson, 2005).

A magyar büntetés-végrehajtási intézményekben is kimutatható, hogy a vallásgyakorlás pozitív hatással van a fogvatartottak mindennapi életére. Egy nemrégiben készült felmérés során kiderült, hogy a fogvatartottak nagy része úgy véli, a vallás segíti őket abban, hogy konfliktusmentesebb legyen az életük a büntetés-végrehajtási intézet falai között. A kutatás szerint 84 fő nyilatkozott úgy, hogy nagymértékben segíti őket a vallás a mindennapi konfliktusok elkerülésében, míg 71 fő teljes mértékben pozitív hatást tapasztalt. Emellett 64 fő kisebb mértékben, de szintén hasznosnak találta a vallásgyakorlást (Szilassy, 2023).

A vallási gyakorlatok védőhatásai a bűnmegelőzés harmadik szintjére is vonatkoznak, különösen a visszaesők esetében. Hezam (2024) hangsúlyozza, vallás nem csupán lelki támaszt

nyújt a fogvatartottaknak, hanem olyan erényeket is fejleszt, amelyek segítenek a visszaesés elkerülésében, és javítják a fogvatartottak társadalmi beilleszkedését (Hezam, 2024).

A vallás protektív szerepe a büntetés-végrehajtási intézményekben sokrétű és széles körben dokumentált hatásokkal bír. Segít a fogvatartottaknak abban, hogy megtalálják a belső békét, konfliktusmentes életet éljenek a büntetés-végrehajtási intézet falai között. A kutatások azt mutatják, hogy a vallásgyakorlás nem csupán spirituális értelemben nyújt támogatást, de olyan viselkedés mintákat is kialakít, amelyek segítenek a visszaesés megelőzésében és az életvezetési készségek fejlesztésében.

5.3. Vallás és belső motiváció erősítése a fogvatartottak körében

A hit és az érett vallásos meggyőződés segíthet abban, hogy az egyén saját döntéseit és cselekedeteit belső meggyőződésére, értékrendjére alapozza, nem pedig külső elvárásoknak megfelelően cselekedjen (Martos - Kézdy, 2007). A vallásos hit ebben az értelemben egyfajta belső erőforrást jelenthet, amely képes a fogvatartottak belső motivációját erősíteni, különösen azokban az esetekben, ahol a társadalmi elvárások és a külső kényszerek nem elegendőek a változás előidézéséhez.

A börtönpasztoráció hozzájárul a fogvatartottak belső fejlődéséhez és a reintegráció hosszú távú sikeréhez, miközben csökkenti a visszaesés kockázatát. A vallás erősödése és a belső motiváció kulcsszerepet játszik a fogvatartottak életében, különösen a szabadulás utáni időszakban is (Erdélyi, 2024; Martos- Kézdy, 200).

6. Az utógondozás és a vallás kapcsolata

6.1. Az egyházak és a civil szervezetek szerepe a szabadulás utáni reintegrációban

A női fogvatartottak szabadulás utáni reintegrációja összetett folyamat, amely számos tényezőt foglal magában, ideértve a lakhatást, a munkahelyi elhelyezkedést és a társadalmi kapcsolatok újraépítését is (Di Blassio, 2024; Myers- Olson, 2013). A visszaailleszkedés sikerességét nagyban befolyásolja a társadalmi elfogadottság (Maruna, Immarigeon -LeBel, 2004).

Magyarországon a női fogvatartottak reintegrációja különös figyelmet érdemel, mert a stigmatizációs kihívások miatt nehezebb helyzetbe kerülnek a szabadulás után, ezért az utógondozási folyamatban a célzott támogatás nyújtó egyházaknak és a civil szervezeteknek kiemelt szerepe van (Ács-Bíró, 2016).

Az egyházak és a vallási közösségek olyan támogató hálózatot biztosítanak, amely segít a fogvatartottaknak, különösen a gyenge vagy hiányzó családi kötelékekkel rendelkezőknek, hogy újra kapcsolódjanak a társadalomhoz (Hezam, 2024). Nem csupán a lelki támogatás nyújtása, hanem egy olyan szociális védőháló biztosítása is, amely segít stabilizálni a büntetés-végrehajtási intézetből szabaduló emberek életét a nehéz időszakokban, különösen a lakhatás és a foglalkoztatás tekintetében.

A vallási hit segíthet a fogvatartottaknak új értékeket és célokat kialakítani, javítva a beilleszkedés esélyeit (Jang - Franzen, 2013), az egyházak és a vallási közösségek bevonása és támogatása növelheti a társadalmi elfogadást, ami hozzájárulhat a visszaesés megelőzéséhez (Adamczyk, Freilich - Kim, 2017).

A civil szervezetek alapvető szerepet játszanak a női fogvatartottak szabadulás utáni reintegrációjában, olyan szolgáltatásokat kínálnak, amelyek támogatják a fogvatartottakat a munkahelykeresésben, a lakhatás biztosításában, és a társadalmi kapcsolatok újraépítésében (Szilassy, 2023).

Ezek a szervezetek különös figyelmet fordítanak a fogvatartottak személyre szabott támogatására, figyelembe véve az egyes fogvatartottak egyéni szükségleteit és körülményeit. A civil szervezetek által nyújtott önkéntes munka és az egyházakkal való szoros együttműködés olyan átfogó támogatási hálózatot hozhat létre, amely hosszú távon fenntartható segítséget adhat a fogvatartottaknak (Di Blassio, 2024).

III. Rész

7. Empirikus kutatás bemutatása

7.1. Empirikus kutatás bemutatásának felépítése

A szakirodalmi áttekintést után, a kutatásom empirikus részének bemutatása következik. A következő fejezetben részletesen ismertetem a kutatásom felépítését, amely magában foglalja az anyag és módszertan bemutatását, valamint a vizsgálatban részt vevő minta ismertetését. Az „Anyag és módszertan” című alfejezetben feltárom a kutatás módszertani alapjait, részletezem az alkalmazott kutatási eszközöket, és ismertetem az adatok gyűjtésének és elemzésének sorrendjét. A „Minta alanyai” alfejezetben bemutatom az interjúalanyokat, akik korábbi fogvatartottak, börtönpasztorációt végző valláshoz köthető személyek, valamint börtönmissziós szakemberek.

Részletesen bemutatom az egyes csoportok eltérő nézőpontjait és tapasztalatait, és összehasonlítom az interjúk során feltárt eredményeket. A fejezet végén összegzést adok az interjúk legfontosabb tanulságairól és következtetéseiről.

A kutatás során felállított hipotézisek vizsgálata a kvalitatív interjúk elemzéséhez hasonló módon történik. Az elemzés során a különböző csoportok - korábbi fogvatartottak, börtönpasztorációt végző valláshoz köthető személyek, valamint börtönmissziós szakemberek - nézőpontjait és tapasztalatait veszem figyelembe, és összehasonlítom azokat, hogy feltárjam a vallás hatásának mértékét és módját.

A fejezet végén összefoglalom a kutatás legfontosabb következtetéseit, és javaslatokat fogalmazok meg a vallás és reintegráció további kutatására vonatkozóan.

7.2. Anyag és módszertan

A személyiségvizsgálatok eredményei, amelyek nem a büntetés-végrehajtási környezetben készülnek, értékes információkat nyújthatnak a büntetés-végrehajtási intézetek számára is. A mai büntetés-végrehajtás interdiszciplináris reintegrációs eszközöket alkalmazva egyrészt a bűnisméltés megelőzésére, másrészt a fogvatartottak személyes fejlődésére helyezi a hangsúlyt (Hezam, 2023).

Kutatásom előkészítésében és lebonyolításában jelentős szerepet játszott a Jezsuita Roma Szakkollégium (amelynek szakkollégistája vagyok), amelynek szakmai és kapcsolati hálóján keresztül sikerült olyan kutatási területeken tevékenykedő személyekkel és vallási személyekkel is beszélnem, akik aktívan részt vesznek a börtönpasztorációs munkában. E kapcsolatok biztosították, hogy közvetlenül olyan börtönlelkészekkel és szakemberekkel beszélhessek, akik első kézből ismerik a női fogvatartottak vallási és lelki támogatási igényeit.

A résztvevőket személyes és szakmai hálózatokon keresztül értem el. A kutatás során célzott mintavételi módszert alkalmaztam, amelyben különböző források és az említett kapcsolati hálók játszottak szerepet.

A kutatás módszerül az interjút választottam, mivel a céloom nem a számszerű adatok gyűjtése volt, hanem az interjú alanyok jobb megismerése és megértése, hiszen a történetek könnyebben megragadnak hiszen illusztris jellegük miatt emlékezetesebbek, mint a kvantitatív adatok (Gorard, 2004).

Az interjú kvalitatív adatgyűjtési módszer, amelynek során az információgyűjtés meghatározott témában, strukturálatlan és közvetlen formában, személyenként történik (Küsters, 2009). Az adatgyűjtés narratív élettörténeti interjúk segítségével zajlott, amelyek különösen alkalmasak az egyéni vélemények és nézőpontok feltárására.

7.3. Az interjúk kérdései

Az interjúk során 15 résztvevővel készítettem mélyinterjút, amelyeket három különböző csoportba rendeztem:

- Korábbi női fogvatartottak: 8 nő, akik részt vettek vallási és egyéb reintegrációs programokban. Az interjúk középpontjában személyes tapasztalataik, vallási élményeik, büntetés-végrehajtási intézetben kapott lelki támogatások és ezeknek a visszailleszkedésre, vagyis a szabadulás utáni életükre gyakorolt hatásai álltak.
- Börtönpasztorációt végző vallási személyek: 3 börtönpasztorációban részt vevő személlyel készítettem interjút, akik közvetlenül részt vettek a fogvatartottak lelki gondozásában, és betekintést nyújtottak a börtönpasztoráció hatásaira.
- Börtönmissziós szakemberek és civil szervezetek képviselői: 4 szakemberrel, köztük egy volt pártfogóval és három civil szervezeti képviselőjével készült interjúk, az általuk

nyújtott reintegrációs támogatás módszereit és hatékonyságát vizsgáltam. A korábbi fogvatartottak eléréséhez a civil szervezetek közreműködését is igénybe vettem, amelyeknek a képviselői bevezettek olyan nők közösségeibe, akik már részt vettek az adott civil szervezet programjában, így lehetőségem nyílt közvetlen tapasztalatokat gyűjteni a szabadulás utáni visszailleszkedési folyamatokról. Fontos volt, hogy az interjúk során olyan személyek is képviseltessék magukat, akik a vallási reintegrációs programok hatékonyságát külső szemmel is látták.

Az interjúk során alkalmazott kérdéssor különböző témákra tért ki, attól függően, hogy az adott résztvevő korábban elítélt nő, börtönpasztorációt végző vallási személy, vagy börtönmissziós szakember volt. Az alábbiakban részletezem az egyes csoportokra szabott kérdéseket és a fő irányvonalakat.

Korábbi fogvatartottakkal készített interjúk kérdései:

A női fogvatartottakkal folytatott interjúk célja az volt, hogy bemutassam, milyen szerepet játszik a vallás és a vallási közösségek a büntetés-végrehajtási intézetben és a szabadulás utáni időszakban. A fő kérdések a következőkre irányultak:

- Büntetés-végrehajtási intézetbe kerülés körülményei: Hogyan élték meg a büntetés-végrehajtási intézetbe kerülést? Milyen lelki és fizikai hatások érték őket az első hetekben, hónapokban?
- Vallási élmények a büntetés-végrehajtási intézetben: Milyen kapcsolatba kerültek a vallással a büntetés-végrehajtási intézetben? Részt vettek-e vallási alkalmakon, és milyen hatással voltak ezek rájuk?
- Speciális bánásmód és támogatás: Milyen speciális bánásmódot női fogvatartottként? Volt-e különleges vallási támogatás számukra?
- Nőiesség megélése a büntetés-végrehajtási intézetben: Milyen szerepet játszott a nőiesség megélése? Milyen nehézségekkel szembesültek ebben a tekintetben?
- Szabadulásra való felkészítés: Milyen támogatást kaptak a szabadulás előtt? Hogyan készültek fel a visszailleszkedésre?
- Visszailleszkedés tapasztalatai: Hogyan élték meg a szabadulás utáni visszailleszkedést? Milyen nehézségekkel szembesültek a társadalomban és a közösségükben?
- Vallás szerepe a szabadulás után: Hogyan hatott a vallás a szabadulás utáni életükre? Kaptak-e vallási alapú támogatást a visszailleszkedéshez?

Vallási személyekkel folytatott interjúk kérdései:

A vallási személyekkel készített interjúk a vallási közösségek és a pasztoráció szerepére koncentráltak a fogvatartottak lelki és társadalmi felépülésében:

- Vallási közösségek szerepe: Hogyan támogatják a börtönlelkészek a fogvatartottak lelki fejlődését és társadalmi beilleszkedését?
- Vallási programok hatékonysága: Milyen programokat szerveznek a fogvatartottak számára? Milyen tapasztalatokat szereztek ezek hatékonyságáról?
- Női fogvatartottak különleges szükségletei: Milyen különbségeket tapasztalnak a női és férfi fogvatartottak között, különösen lelki és vallási szükségleteik tekintetében?
- Vallási élmények hatása a szabadulásra: Hogyan befolyásolják a vallási élmények a fogvatartottak szabadulás utáni életét?
- Vallási közösségek és civil szervezetek együttműködése: Milyen kapcsolatban állnak a civil szervezetekkel? Hogyan működnek együtt más szervezetekkel a reintegráció érdekében?

Börtönmissziós szakemberekkel és civil szervezetekkel folytatott interjúk kérdései:

A börtönmissziós szakemberekkel és civil szervezetek képviselőivel folytatott interjúk célja a reintegrációs programok gyakorlati működésének és hatékonyságának vizsgálata volt:

- Reintegrációs programok típusai: Milyen reintegrációs programokat biztosítanak a női fogvatartottak számára? Milyen típusú segítséget nyújtanak?
- Programok hatékonysága: Hogyan értékelik a vallási közösségek és civil szervezetek által kínált programok hatékonyságát? Milyen visszajelzéseket kaptak a szabadult nőktől?
- Társadalmi stigmatizáció és jogi kihívások: Milyen nehézségekkel szembesülnek a szabadult nők a társadalomba való visszailleszkedés során? Hogyan segítik őket ezek leküzdésében?
- Vallás és spiritualitás szerepe a reintegrációban: Mennyire fontos szerepet játszik a vallás a szabadulás utáni reintegrációs folyamatban? Hogyan segítik a vallási közösségek ebben a folyamatban?
- Jövőbeli fejlesztési lehetőségek: Hogyan lehetne tovább fejleszteni a meglévő

programokat, hogy még hatékonyabb segítséget nyújtsanak a szabadult nők számára?

Fő kérdések és irányvonalak:

Az interjúk során összességében a következő fő kérdéseket és irányvonalakat vizsgáltam:

- A vallás szerepe a büntetés-végrehajtási intézetben és a szabadulás után: Milyen hatást gyakorol a vallás és a vallási közösségek a fogvatartottak lelki és társadalmi felépülésére?
- Reintegrációs programok és támogatás: Mennyire hatékonyak a vallási és civil szervezetek által kínált reintegrációs programok? Milyen konkrét segítséget nyújtanak a fogvatartottak számára?
- Női fogvatartottak speciális szükségletei: Miben különböznek a női fogvatartottak igényei, és hogyan válaszolnak ezekre a szükségletekre a vallási közösségek és civil szervezetek?
- Visszailleszkedési kihívások: Milyen nehézségekkel szembesülnek a szabadult nők a társadalomba való visszailleszkedés során, és hogyan segíthet ebben a vallás és egyéb programok?

Az interjúkat minden esetben hangfelvételen rögzítettem, majd pontos és szó szerinti átiratokat készítettem belőlük. Az interjúk átlagosan fél órát, órát vettek igénybe. Az adatfeldolgozás első lépése a tematikus elemzés volt, amely során az átiratokat több lényeges téma és kulcskérdés szerint csoportosítottam. Ez lehetővé tette az egyes válaszok strukturált értelmezését és összehasonlítását, különösen a következő fő témák mentén:

- A vallási támogatás hatása belső motivációra: A résztvevők élményei arról, hogy a vallás milyen módon segítette őket a büntetés-végrehajtási intézetben és a szabadulás után.
- A reintegrációs programok hatékonysága: A különböző vallási és nem vallási alapú reintegrációs programok működését és hatékonyságát vizsgáltam. Ehhez a fogvatartottak személyes tapasztalatai, a börtönpasztorációt végző vallási személyek értékelései, valamint a börtönmissziós szakemberek visszajelzései szolgáltak alapul.
- A női fogvatartottakra vonatkozó kihívások: Az elemzés során külön csoportosítottam azokat a válaszokat, amelyek a női fogvatartottak társadalmi és lelki kihívásait tárgyalták, beleértve a nőiesség megélésének kérdéseit, valamint a társadalmi stigmatizációt és a visszailleszkedést nehezítő tényezőket.

- Vallási közösségek és civil szervezetek együttműködése: A vallási és civil szervezetek közös munkájának hatékonyságát vizsgáltam, különösen a szabadulás utáni támogatás nyújtásában.

Az elemzés folyamán kódolási módszert alkalmaztam, amely során minden interjúból azonosítottam és tematikusan csoportosítottam a releváns információkat. Ezeket a kódokat használva alakítottam ki az interjúalanyok élményeinek közös vonásait, és rámutattam a tapasztalatok közötti eltérésekre is.

Az elemzés fontos szempontja volt a kereszttematikus vizsgálat, amely során összehasonlítottam a börtönpasztorációt végző vallási személyek, börtönmissziós szakemberek és korábbi fogvatartottak által megosztott információkat, hogy megérthessem, hogyan működik a vallási alapú reintegráció, illetve annak hatása a szabadulás utáni életre.

7.4. A minta alanyai

A következő fejezetben bemutatom az interjú alanyaimat, akik korábbi fogvatartott nők, börtönpasztorációt végző vallási személyek, és börtönmissziós szakemberek voltak.

A kutatás során az anonimitás megőrzése és a résztvevők adatainak védelme érdekében az alábbi módszert alkalmazom: a női fogvatartottakat (NFT) ezzel a rövidítéssel fogom azonosítani. Ez biztosítja, hogy a kutatás eredményei objektívek maradjanak, és a résztvevők személyazonossága ne legyen felismerhető, megfelelően a kutatás etikai követelményeinek.

Korábbi fogvatartott nők történetei:

- NFT1 – 11 és fél hónapot töltött a Kiskunhalasi Büntetés-végrehajtási Intézetben, ahol vállalkozása tevékenysége miatt ítélték el. Jelenleg reintegrációs őrizetben van, ami lehetőséget ad számára, hogy a szabadságvesztés fennmaradó részét ellenőrzött körülmények között töltse le, részben visszailleszkedve a társadalomba.
- NFT2 – 45 hónapos börtönbüntetését üzletszerű lopás miatt kapta, de jó magaviseletének köszönhetően 30 hónap után szabadult. Büntetését a Kiskunhalasi Büntetés-végrehajtási Intézetben töltötte, majd Németországba költözött, ahol jelenleg takarítónőként dolgozik egy rendőrségnél.

- NFT3 – Lopás miatt ítélték el 2001-ben, amiért 15 hónapot kellett büntetés-végrehajtási intézetben töltenie. Kecskeméten, az anya-gyermek részlegen kapott helyet, mivel büntetése letöltése során született fia és egy évig vele lehetett büntetés-végrehajtási keretek között.
- NFT4 – Csalás miatt ítélték el, és két év nyolc hónap szabadságvesztést töltött le a Veszprémi Büntetés-végrehajtási Intézetben. Bár bűncselekménye súlyos volt, a büntetés-végrehajtási intézetben eltöltött idő alatt próbált pozitívan hozzáállni a reintegrációjához.
- NFT5 – 2015-ben embercsempészet miatt került előzetes letartóztatásba Szlovákiában. Összesen 44 hónapot töltött büntetés-végrehajtási intézetben Szlovákiában és Magyarországon, azon belül is Gyorskocsi utcában és Szegeden is raboskodott.
- NFT6 – Több mint négy évet töltött büntetés-végrehajtási intézetben, de a bűncselekményről és a büntetés letöltésének helyéről nem osztott meg velem információkat. 2023 decemberében helyezték feltételes szabadlábra.
- NFT7 – Csalás miatt egy év nyolc hónapot töltött fogházban, azonban nem kívánta nyilvánosságra hozni, hogy pontosan melyik büntetés-végrehajtási intézetben töltötte le az ítéletét. Fogvatartása alatt aktívan részt vett különböző kurzusok vezetésében.
- NFT8 – Gazdasági bűncselekmények miatt került büntetés-végrehajtási intézetbe, ahol 12 év szabadságvesztésre ítélték. A büntetés végrehajtásának helyszínét nem hozta nyilvánosságra. Börtönévei alatt aktívan részt vett különféle programokban, többek között énekkari eseményeken és színházi előadásokon.

Börtönpasztorációt végző vallási személyek:

- Pásztor a Krisztus Szeretete Egyház képviselőjében – Az interjúalany több mint 25 éve foglalkozik börtönpasztorációval. Szolgálatát elsősorban Budapesten és Veszprémen összpontosul, de az ország más részein is nyújt lelki támogatást a fogvatartottaknak.
- Pásztor a Hit Gyülekezete képviselőjében – Négy éve tart rendszeres istentiszteleteket a kalocsai női büntetés-végrehajtási intézetben, ahol az evangélium hirdetésével és lelki támogatással segíti a fogvatartottakat. Szolgálatát nemcsak Kalocsára korlátozódik; korábban a Gyorskocsi utcai büntetés-végrehajtási intézetben is fogvatartottakat látogatott.

- Görögkatolikus pap – 2016 óta foglalkozik börtönpasztorációval, és rendszeresen látogatja az ország büntetés-végrehajtási intézeteit. Nemcsak a fogvatartottak lelki gondozását végzi, de a szabadulásuk után is támogatja őket.

Börtönmissziós és reintegrációs szakemberek tevékenysége:

- Fecske program képviselője – A Magyar Helsinki Bizottság által indított kezdeményezés, amely a fogvatartottak hozzátartozóinak nyújt támogatást. A program jogi és lelki támaszt ad, szabadulásra felkészítő tréningeket és pszichoedukációs programokat is szervez. A program célja, hogy segítséget nyújtson a családoknak a büntetés-végrehajtási intézetben lévők megértésében.

- Mécses Szeretetszolgálat képviselője – Több mint 30 éve segíti a fogvatartottakat és a szabadultakat keresztény szellemiségben. Céljuk, hogy hosszú távú személyes kapcsolatokat építsenek ki a fogvatartottakkal levelező program keretében, és segít a szabadulás után is.

- Váltó-sáv Alapítvány képviselője – Az alapítvány fogvatartottak és a szabadultak munkaerő- piaci és társadalmi reintegrációjával foglalkozik. Széleskörű programjaik lakhatási és munkaerő-piaci támogatást nyújtanak.

- Volt pártfogó felügyelő – A szakember több mint egy évtizedig dolgozott a feltételes szabadlábra helyezés és próbaidős intézkedések felügyeletében, munkája során sok elítélttel találkozott. Fontosnak tartja, hogy a reintegráció során segítse őket.

8. Interjúk elemzése

8.1. Korábbi fogvatartottakkal készített interjúk elemzése

A büntetés-végrehajtási intézetben töltött idő alatt a vallás és a hit fontos támaszként szolgált a fogvatartott nők számára, akik ebben találtak lelki erőt a börtönélet megpróbáltatásaival szemben. Volt a ki a büntetés-végrehajtási intézet keretein belül keresztelkedett meg. Például NFT3 így emlékszik vissza: „A börtön előtt nem volt különösebben fontos számomra a vallás, nem jártam rendszeresen templomba.”

A vallás a lelki megnyugvás és a remény forrásaként szolgált a fogvatartottaknak. NFT5 elmondta: „Sok rab olvasott Bibliát, mert a hit adott reményt. Az istentiszteleteken, ahol részt vettünk, egy kicsit elfelejtettük, hogy börtönben vagyunk.” A vallási szertartások nemcsak lelki békét hoztak, hanem segítettek átvészelni a börtönélet megpróbáltatásait.

NFT4 elmondása szerint a vallási közösségekhez való csatlakozása segítségként szolgált számára: „Ami engem igazán segített, az a vallásom volt. Keresztényként bejelentkeztem egy vallási programra, ahol kéthetente jött be egy pásztor, és kétórás beszélgetéseket tartott. Ez egy olyan időszak volt, amikor kicsit el tudtam távolodni a börtön falaitól.”

Tovább nehezítette a reintegrációt a társadalmi előítéletek megléte. NFT2 elmondása szerint: „Sajnos sok helyen előítéletekkel találkozom. Amikor meglátják a lábilincset, az emberek egyből negatívan ítélnék meg.” A fogvatartottaknak a büntetett előélet és a stigmák miatt sok nehézséggel kellett szembenézniük a munkahelyek és lehetőségek terén is. NFT6 hozzátette: „Az erkölcsi bizonyítványok hiánya miatt sok lehetőség elérhetetlenné vált számomra.”

A hit továbbra is kiemelkedő szerepet játszott a szabadulás után is, segítve a fogvatartott nőket a bűnözői életmód elkerülésében. NFT4 története jól mutatja ezt: „A hit nekem mindig segített, és úgy érzem, e miatt sem szeretnék több bűncselekményt elkövetni.”

A büntetés-végrehajtási intézetben kialakított vallási kapcsolatok a szabadulás után is megmaradtak, és lehetőséget adtak arra, hogy a nők támaszra találjanak a társadalomba való visszailleszkedésre. NFT7 ezt így fogalmazta meg: „Az atyával, akivel a börtönben találkoztam, továbbra is tartottuk a kapcsolatot, aki, ha úgy van segít.” Ezek a közösségek gyakran jelentettek stabil támaszt, amely fontos volt a társadalomba való visszailleszkedéshez. NFT4 kiemelte: „A vallási közösségek segítettek abban, hogy ne érezzem magam egyedül.” NFT7 hasonló tapasztalatokat osztott meg, amikor elmondta: „A börtönben megismert lelkésszel továbbra is tartjuk a kapcsolatot.”

Az interjúk alapján látszik, hogy a hit és a vallás jelentőséggel bírt a fogvatartott nők számára, mind a börtönélet, mind a szabadulás utáni újrakezdés során. NFT4 így foglalta össze: „A hit továbbra is meghatározó maradt, és segített abban, hogy átértékeljem a régi életemet.”

8.2. Börtönpasztorációt végző vallási személyekkel készített interjúk elemzése

A Krisztus Szeretet Egyház kötelékében tevékenykedő pásztor több mint 25 éves tapasztalata alapján a hit egy olyan lelki menedék, amely segít a fogvatartottaknak kilépni a reménytelenségből. „Sokan közülük soha nem kaptak lelki támaszt, és a hit számukra egy új út, amelyen elindulhatnak a változás felé” – mondta az egyik interjú alany. A vallási programok résztvevői gyakran nyugodtabbak, kevésbé kerülnek konfliktusba, és jobban alkalmazkodnak a büntetés-végrehajtási intézet környezetéhez, ahogy ezt az egyik vallási személy is megjegyezte: „Akik komolyan veszik a hitüket, azok viselkedése megváltozik.”

A hit nemcsak viselkedésbeli változásokat hoz, hanem mély belső átalakulást is eredményezhet. Egyikük szerint a hit révén megtérő fogvatartottak gyakran új értelmet találnak az életüknek: „Az őszinte megtérés belső változásokat hoz, amelyek kihatnak az élet minden területére.” Többen egyetértettek abban, hogy a belső béke és stabilitás, amit a hit ad, segíti a fogvatartottakat abban, hogy szabadulásuk után is elkerüljék a visszaesést. „Akik komolyan veszik a hitüket, sokkal nagyobb eséllyel tudnak újrakezdeni” – említi egyikük.

Elmondásuk szerint a nők érzelmileg nyitottabbak a lelki támogatásra: „Gyakran gyorsabban elfogadják a hitet, és nagyobb hajlandóságot mutatnak a változásra.” A kalocsai női büntetés-végrehajtási intézetben a Hit Gyülekezete vonatkozásában tevékenykedő vallási személy az ott végzett munkája során tapasztalta, hogy a nők számára a büntetés-végrehajtási intézet hierarchikus viszonyai és az érzelmi biztonság hiánya nehezíti a hit befogadását, de ha megnyílnak Krisztus szeretete előtt, komoly lelki átalakulás következhet be náluk.

A szabadulás utáni kihívások kezelése szintén fontos kérdés. Egyikük meglátása szerint az egyházak és a börtönlelkészek megpróbálnak minden lehetséges módon segíteni a szabadultaknak, de gyakran korlátozottak az erőforrások. „Az egyházak próbálnak munkát és szállást biztosítani, de az anyagi források szűkösek.” Az interjút adó görögkatolikus pap hangsúlyozta, hogy a vallási közösségek fontos szerepet játszanak a visszaesés megelőzésében. „Akik megtérnek, nagyobb eséllyel illeszkednek vissza a társadalomba, és elkerülik a törvényszegést.”

A vallás és a hit tehát fontos eszközei a fogvatartottak lelki megújulásának és a társadalmi visszailleszkedésüknek. A vallási közösségek támogatása kulcsfontosságú, hogy a szabadultak újrakezdhesék életüket. Ahogy a görögkatolikus pap fogalmazott: „A legnagyobb kihívás,

hogy a társadalom gyakran elutasítja őket, de a vallási közösségek befogadása segíthet új életet kezdeni.”

8.3. Börtönmissziós szakemberekkel készített interjúk elemzése

A Mécses Szeretetszolgálat keresztény értékrend alapján, de vallási kötöttség nélkül hosszú távú kapcsolatokat épít ki a fogvatartottakkal, biztosítva számukra az erkölcsi megerősítést a levelezői programjukon keresztül.

Az interjúk során megemlítsre került a börtöncursillo, amely a fogvatartottak hitbeli fejlődését támogatja. Az ilyen események lehetőséget nyújtanak a fogvatartottaknak a hit megélésére, lelki békájük megtalálására, és erkölcsi alapjaik megerősítésére, amely segíthet a börtönélet nehézségeinek leküzdésében és a szabadulás utáni stabilitás biztosításában.

Elmondták azt is, hogy sok fogvatartott egy adott vallási eseményt „üzleti okból” látogat, vagy a célból, hogy átélhessen egy rövidebb időt, egy szabadabbnak tűnő környezetben.

Mind a három civil szervezet a szabadulás után is folytatja a fogvatartottak támogatását, abban az esetben, ha erre van igény, és a körülmények lehetővé teszik. Az interjú alanyaim szerint az emberi kapcsolatok, és ezáltal a közösség megtartó ereje abban rejlik, hogy a fogvatartottak nemcsak a büntetés-végrehajtási intézet falai között találják meg a lelki iránymutatást, hanem a szabadulás után is számíthatnak a hosszú távú segítségre. Gyakran egy vallási közösségben találják meg azt a helyet, ahol a közösség pozitív hatást vált ki belőlük.

A vallási közösségek és a civil szervezetek közötti együttműködés létfontosságú lehet fogvatartottak reintegrációjában és az utógondozásban is. Nemcsak lelki, hanem gyakorlati segítséget is nyújtanak, például a lakhatás biztosításában vagy a munkakeresés támogatásában. Egy civil szervezet vezetője így fogalmazott: „A vallás önmagában nem mindig elegendő. A hit lehet egy erős motivációs erő, de az emberi kapcsolatok és a gyakorlati segítségnyújtás nélkülözhetetlenek a sikeres visszailleszkedéshez.”

Elmondták azt is, hogy a sikeres reintegráció minden esetben a belső motivációból fakad, amelyet sok minden kiválthat, lehet az vallási alkalom, személyes beszélgetés, levélváltás, vagy épp egy kurzus.

8.4. Összegzés

Az interjúk alapján a hit és a vallási közösségek fontos lelki támaszt nyújtottak a fogvatartottaknak, segítve őket a börtönélet elviselésében és a szabadulás utáni visszailleszkedésben. Többen is vallási élményeik révén találtak reményt és belső motivációt a nehézségekkel szemben.

A büntetés-végrehajtási intézetben a vallás és a hit szerepe megerősödött, sokan aktívabban kezdtek részt venni vallási szertartásokon, mint korábban. Mondván a vallás nemcsak lelki megnyugvást, hanem a börtönélet elviseléséhez is fontos erőt biztosított, és segített elfeledtetni a fogvatartás körülményeit.

A szabadulás után azonban komoly kihívások vártak a fogvatartottakra, különösen a társadalmi előítéletek és a munkaerőpiacon való elhelyezkedés nehézségei miatt. A vallási közösségek támogató szerepe itt is fontos volt, hiszen ezek a közösségek gyakran biztosítottak stabil támaszt, amely segítség volt számukra.

Az interjúk összességében azt mutatják, hogy a vallás nemcsak a büntetés-végrehajtási intézetben, hanem a szabadulás után is meghatározó szerepet játszott a fogvatartott nők életében. A vallási közösségek és a civil szervezetek gyakran hosszú távú támogatást nyújtottak számukra, segítve őket az újrakezdésben.

IV. Rész

9. Hipotézisek igazolása

9.1. Hipotézisek igazolása korábbi fogvatartottak vonatkozásában

1. Hipotézis: A vallás szerepe a belső motiváció erősítésében és a sikeres reintegrációban

A vallási tevékenységek kiemelt szerepet játszanak a fogvatartott nők lelki stabilitásának fenntartásában és belső motivációjuk megerősítésében. Több interjúalany is beszámolt arról, hogy a vallás nyújtott számukra lelki támaszt, amely hozzájárult az életük újraértékeléséhez és a személyiségfejlődésük előmozdításához. Volt, aki korábban nem tartotta fontosnak a vallást, a büntetés-végrehajtási intézetben talált rá Istenre, ami segítette abban, hogy pozitív irányba változtassa életét.

A vallási közösségekhez való tartozás szintén fontos tényező volt a belső motiváció erősödésében. Az interjúk alapján a közös vallási alkalmak révén a fogvatartott nők lehetőséget kaptak arra, hogy megosszák érzéseiket és tapasztalataikat, ami erősítette a közösséghez való tartozás érzését, segítve a magány és a bezártság feldolgozását.

A vallás lehetőséget teremtett a fogvatartott nők számára, hogy új életvitelt és erkölcsi értékrendet alakítsanak ki, amely hozzájárult a sikeres reintegrációhoz. Egyikőjük példája mutatja, hogy a vallás segítségével újraértékelte bűnöző múltját, és képes volt újrakezdeni.

2. Hipotézis: A szociális kapcsolatok fenntartásának szerepe a mentális egészség megőrzésében és a bűnisméltés megelőzésében

A második hipotézis alapján a női fogvatartottak számára a szociális kapcsolatok fenntartása fontos szerepet játszik érzelmi kötődési igényeik kielégítésében és mentális egészségük megőrzésében. Az interjúalanyok többsége hangsúlyozta, hogy a büntetés-végrehajtási intézetben ápoltszociális kapcsolataik hozzájárultak lelki jólétük fenntartásához.

A szabadulás után a szociális kapcsolatok megléte és azok fenntartása kiemelten fontos volt a sikeres reintegráció szempontjából. Voltak, akik rendszeres kapcsolatot ápolnak a büntetés-végrehajtási intézet lelkészével a szabadulásuk után is, ami erősítette normakövető életmód megvalósítását.

A vallási közösségekhez való tartozás az utógondozás során szintén fontos támogatási rendszert biztosított a fogvatartott nők számára. NFT5 Szegeden egy olyan vallási közösség tagja lett, amely folyamatos lelki és erkölcsi támogatást nyújtott számára, segítve a visszailleszkedését a társadalomba.

Az interjúk alapján mindkét hipotézis részben igazolható. A vallás és a szociális kapcsolatok nemcsak a büntetés-végrehajtási intézetben, hanem a szabadulás után is kiemelt szerepet játszottak a fogvatartott nők életében. Lelki támogatást nyújtottak, segítették az új identitás és erkölcsi értékrend kialakítását, valamint hozzájárultak a bűnismétlés megelőzéséhez és a sikeres társadalmi visszailleszkedéshez. A vallásos tevékenységek és a szociális kapcsolatok tehát hatékony eszközök lehetnek a belső motiváció erősítésében, a mentális egészség megőrzésében és a reintegráció elősegítésében.

9.2. Hipotézisek igazolása börtönpasztorációt végző vallási személyek vonatkozásában

1. Hipotézis: A vallás szerepe a belső motiváció erősítésében és a sikeres reintegrációban

Az első hipotézis azt feltételezi, hogy a vallási tevékenységekben való aktív részvétel pozitív hatást gyakorol a fogvatartott nők belső motivációjára, hozzájárulva lelki békéjük eléréséhez, önértékelésük javításához és személyiségük fejlődéséhez. A börtönpasztorációt végző vallási személyekkel készített interjúk alapján a következő területeken figyelhető meg ez a hatás:

A vallás fontos szerepet játszik a nők lelki fejlődésében, segítve őket a múltbeli traumák feldolgozásában, a hibáikkal való megbékélésben, és új célok meghatározásában. A hit lehetőséget ad az érzelmi stabilitás megtalálására, ami a társadalmi visszailleszkedés egyik kulcsfontosságú tényezője.

A vallás új közösségi élményt nyújt a fogvatartottak számára, ahol erkölcsi fejlődésük elismerést nyer, és lehetőségük van a társadalmi normákhoz való alkalmazkodásra. A közösségi támogatás segíti őket abban, hogy a szabadulás után is pozitív kapcsolatokat építsenek ki, ami csökkenti a visszaesés esélyét.

2. Hipotézis: A szociális kapcsolatok fenntartásának szerepe a mentális egészség megőrzésében és a bűnismétlés megelőzésében

A második hipotézis szerint a női fogvatartottak szociális kapcsolatok iránti érzelmi igénye kiemelt szerepet játszik a mentális egészségük fenntartásában és személyiségfejlődésükben, ami elengedhetetlen a sikeres társadalmi visszailleszkedéshez. Az interjúk alapján az alábbi megállapítások tehetők:

A fogvatartottak számára a büntetés-végrehajtási intézetben és a szabadulás után is rendkívül fontos a szociális kapcsolatok fenntartása. Ezek a kapcsolatok erős érzelmi támaszt nyújtanak, hozzájárulnak a mentális stabilitáshoz és a lelki egészség fenntartásához.

A vallási közösségek és más szociális kapcsolatok fenntartása kulcsszerepet játszik a szabadulást követő időszakban is. Az interjúk rámutattak, hogy az utógondozás során a vallási és szociális támogatás jelenléte csökkenti a visszaesés kockázatát, mivel a fogvatartottak folyamatos érzelmi és gyakorlati segítséget kapnak.

A börtönpasztorációt végző vallási személyekkel készült interjúk eredményei alátámasztják mindkét hipotézist. A vallás és a szociális kapcsolatok, beleértve a vallási közösségeket, kiemelkedő szerepet játszanak a női fogvatartottak belső motivációjának erősítésében és sikeres társadalmi visszailleszkedésük elősegítésében. Ezek a tényezők hozzájárulnak a mentális egészségük megőrzéséhez, személyiségfejlődésükhöz, valamint a bűnismétlés kockázatának csökkentéséhez.

9.3. Hipotézisek igazolása börtönmissziós szakemberek vonatkozásában

1. Hipotézis: A vallás szerepe a belső motiváció erősítésében és a sikeres reintegrációban

Az interjúalanyok elmondták, hogy bár a vallásos közösségek lelki és erkölcsi támogatást nyújtanak, ezeket az élményeket és hatásokat nem kizárólag a vallás biztosíthatja. A belső motiváció erősítése és az önértékelés növelése származhat más forrásokból is, mint például az oktatás, a művészet vagy akár egy erős támogató közösség. Az interjúk alapján a vallás ugyan szerepet játszhat abban, hogy a fogvatartottak új célokat találjanak és feldolgozzák múltbéli hibáikat, de más önfejlesztő tevékenységek is hasonló hatással bírhatnak.

Az első hipotézis az interjúk alapján megerősítést nyert, azonban fontos kiemelni, hogy a belső motiváció és személyiségfejlődés erősítése nem kizárólag vallásos tevékenységek révén érhető el; más közösségek és önfejlesztő tevékenységek is hasonló hatást válthatnak ki.

2. Hipotézis: A szociális kapcsolatok fenntartásának szerepe a mentális egészség megőrzésében és a bűnismétlés megelőzésében

Az interjúalanyok hangsúlyozták, hogy az érzelmi támogatás és a szociális kapcsolatok fenntartása nem kizárólag vallási közösségek által érhető el. A mentális egészség megőrzése és a személyiségfejlődés előmozdítása származhat más típusú kapcsolatokból is, mint például családi vagy baráti kötelékből, illetve támogató csoportokból, amelyek nem vallási alapon szerveződnek.

Az utógondozás során tehát nem csak a vallási közösségek nyújthatnak érzelmi és gyakorlati támaszt, hanem más típusú társadalmi hálók is, amelyek segítik a sikeres reintegrációt.

A második hipotézis szintén igazolódott, de ki kell emelni, hogy az érzelmi és szociális kapcsolatok fontossága nem kizárólag vallási közösségekhez köthető. Más közösségi és személyes kapcsolatok is döntő szerepet játszanak a mentális egészség megőrzésében és a társadalmi visszailleszkedésben.

Mindkét hipotézis alapján elmondható, hogy bár a vallás és a vallási közösségek fontos szerepet játszhatnak a női fogvatartottak reintegrációjában és a bűnismétlés csökkentésében, ezek a hatások nem kizárólag a vallásos tevékenységek révén érhetők el. Az egyének belső motivációját és szociális kapcsolatait más közösségi és személyes források is erősíthetik.

10. Konklúzió

10.1. Tudományos eredmények

A dolgozatom alátámasztja és kiegészíti a szakirodalomban olvasható tényeket a vallási alapú programok és a szociális kapcsolatok női fogvatartottakra gyakorolt hatásáról. Az empirikus adatok és elemzések révén megerősítem a korábbi kutatások eredményeit, miközben új szempontokkal gazdagítom a témát.

A kutatásban vizsgált területek mind a vallás hatására, mind a szociális kapcsolatok szerepére fókuszáltak a női fogvatartottak belső motivációjának erősítése, mentális egészségük fenntartása, valamint a sikeres reintegráció elősegítése érdekében. Az eredmények alapján mindkét területen kimutatható volt a pozitív hatás, ugyanakkor a valláson alapuló tevékenységek és a szociális kapcsolatok szerepét nem lehet kizárólagosan kezelni: más tényezők is hozzájárulhatnak ezekhez a folyamatokhoz.

Összességében elmondható, hogy a vallás és a vallási tevékenységek nagy mértékben hozzájárultak a női fogvatartottak lelki stabilitásának fenntartásához, belső motivációjuk

erősítéséhez, valamint személyiségfejlődésükhöz. A kutatás során elmélyedve az interjúk elemzésében és a fogvatartottak belső világának feltárásában, számos szakirodalmi tétel köszönt vissza, amelyek megerősítették a vallás és a belső motiváció erősödésének szerepét a fogvatartott nők társadalomba való visszailleszkedésében. A vallás, mint támasz, kulcsszerepet játszott a büntetés-végrehajtásban lévő nők életében, ahogy Szilassy (2023) is megjegyzi, a női fogvatartottak számára a vallás gyakran olyan lelki támasz, amely segít megbirkózni a büntetés-végrehajtás kríziseivel. Az interjúk alapján a vallás lehetőséget nyújtott a fogvatartott nők számára, hogy új erkölcsi értékrendet és identitást alakítsanak ki, amely segítette őket abban, hogy életüket pozitív irányba tereljék. A vallási közösségekhez való tartozás pedig közösségi élményt nyújtott számukra, ami támogatta őket a reintegráció folyamatában.

Ugyanakkor a kutatás rávilágított arra is, hogy a vallás nem az egyetlen tényező, amely segíthet a belső motiváció erősítésében. Az oktatás, a művészetek vagy más támogató közösségek is hasonló hatást érhetnek el, és hozzájárulhatnak a személyiségfejlődéshez és a sikeres társadalmi visszailleszkedéshez. A vallás tehát fontos szerepet játszik, de nem kizárólagos forrása a fogvatartottak belső motivációjának.

Kijelenthető az is, hogy a szociális kapcsolatok fenntartása – akár a büntetés-végrehajtási intézetben, akár a szabadulás után – alapvetően fontos szerepet játszott a női fogvatartottak mentális egészségének megőrzésében, valamint a bűnismétlés megelőzésében. Az interjúk során visszatérő motívum volt, hogy a nők szociális kapcsolataik fenntartásának lehetőségét is motivációként élték meg, ami összhangban áll Ács-Bíró (2020) kutatásaival, amelyek kiemelik, hogy a fogvatartott nők különösen motiválhatók, ha lehetőségük van családi és közösségi kapcsolataik fenntartására. Az interjúk alapján mind a vallási, mind a nem vallási alapú közösségek fontos szerepet játszanak abban, hogy a nők érzelmi támogatást kapjanak, és képesek legyenek új bűnözésmentes életet kezdeni.

Az utógondozás során a vallási közösségek sok esetben lelki és gyakorlati támogatást nyújtottak, de a nem vallási alapú közösségi hálók is hasonló fontossággal bírnak. A fogvatartott nők számára a családdal való kapcsolatfenntartás, illetve az egyéb támogató közösségekhez való tartozás fontos lehet ahhoz, hogy sikeresen visszailleszkedjenek a társadalomba.

Az általam végzett empirikus kutatás hozzájárulhat a női fogvatartottak reintegrációjának és a vallás szerepének mélyebb megértéséhez, mivel több olyan aspektust vizsgál, amelyek a szakirodalomban eddig kevésbé kerültek előtérbe. A kutatásom egyedi értéke abban rejlik, hogy fókuszáltnak, mégis interdiszciplináris megközelítéssel dolgozom fel a témát, ötvözve a

kriminológia, szociológia, pszichológia és teológia szempontjait. Ezzel nemcsak a vallás pszichológiai és érzelmi stabilitást elősegítő szerepét elemzem, hanem annak társadalmi és kulturális összefüggéseit is feltárom.

Fontosnak tartom megemlíteni, hogy kutatásom fókuszában a női fogvatartottak tapasztalatai, vallási élményei és lelki szükségletei állnak. Ez a megközelítés lehetővé teszi, hogy olyan specifikus problémákra hívjam fel a figyelmet, amelyek a női fogvatartottak esetében relevánsak. A szakirodalomban a fogvatartottakat gyakran egységes csoportként kezelik, ezért a nemek közötti különbségek és a nők speciális igényei kevésbé kerülnek előtérbe. Kutatásom hangsúlyt fektet arra, hogy bemutassam a női fogvatartottak érzelmi sérülékenységét, valamint azt, hogyan tudja a vallás, mint támogató erő segíteni őket abban, hogy lelki stabilitásukat megőrizzék, és sikeresen visszailleszkedjenek a társadalomba.

A belső motiváció, amelyet a vallás és más büntetés-végrehajtási programok segítenek előmozdítani, központi szerepet játszott a nők reintegrációjában és a személyes változás elérésében (Tihanyi, 2019). A kutatásom egyik novuma, hogy három különböző nézőpontot kapcsol össze: a fogvatartott nők tapasztalatait, a börtönpasztorációt végző vallási személyekét és a civil szervezetek vagy börtönmissziós szakemberek tapasztalatait. Ez a háromszintű megközelítés lehetővé teszi, hogy a vallási alapú programokat több szempontból is vizsgáljam. A fogvatartott nők tapasztalatai első kézből nyújtanak betekintést abba, hogy milyen hatással vannak a vallási programok a belső motivációjukra és a lelki fejlődésükre, valamint, hogy milyen akadályokkal szembesülnek a reintegráció során. A vallási személyek és civil szervezetek perspektívái pedig segítenek feltárni a vallási alapú programok szervezési folyamatait, hatékonyságát és az utógondozás során jelentkező kihívásokat. Ez az átfogó szemlélet nemcsak a kutatási terület elméleti alapjait gazdagítja, hanem a gyakorlati alkalmazhatóságot is növeli.

A kutatás során világossá vált, hogy a vallás és a belső motiváció egyaránt kulcsfontosságú tényezők a női fogvatartottak sikeres társadalmi visszailleszkedésében. Az interjúk és az elemzések során kiderült, hogy a vallás nemcsak lelki támaszt nyújt a büntetés-végrehajtás falai között, hanem segít a személyes átalakulásban és a bűnözéshez való visszatérés elkerülésében is. Ahogy a szakirodalomban is hangsúlyozzák, a sikeres reintegrációhoz elengedhetetlen a belső motiváció erősítése és a vallásos közösségek támogatása, hiszen vallási ingerek által kiváltott belső motiváció jogkövető magatartást idézhet elő.

10.2. Gyakorlati hozzájárulás

A kutatásom célja nemcsak a tudományos megértés elmélyítése, hanem olyan gyakorlati alkalmazási lehetőségek feltárása is, amelyek a vallási alapú programok hatékonyságát és hosszú távú eredményességét növelhetik.

A vallási programok hatása csökkenhet, miután a fogvatartottak szabadulnak, különösen, ha megszakad a kapcsolatuk a vallási közösségekkel. Az általam gyűjtött empirikus adatok révén lehetőségem nyílt feltárni, hogyan lehetne erősíteni az egyházak és civil szervezetek szerepét a szabadulás utáni kapcsolattartásban, és ezzel javítani a vallási programok hosszú távú hatékonyságát. A kutatásomban az is megjelenik, hogy a vallási közösségek támogatása hogyan segítheti elő a fogvatartottak belső átalakulását, erősítve lelki stabilitásukat és csökkentve a bűnismétlés kockázatát.

A magyarországi kontextus szintén fontos a kutatásom szempontjából. A hazai vallási programok és a börtönpasztoráció sajátosságai nemzetközi összehasonlításban alulreprezentáltak, ezért célom, hogy rávilágítsak ezek erősségeire és kihívásaira. Külön figyelmet szentelek annak, hogy bemutassam, hogyan hatnak a magyar társadalmi és vallási struktúrák a fogvatartottak vallási gyakorlataira és reintegrációjára.

A kutatás során gyűjtött empirikus adatok több szempontból is hozzájárulhatnak a női fogvatartottak reintegrációjának és a vallási programok szerepének mélyebb megértéséhez. A kutatás egyik legfőbb gyakorlati hozadéka, hogy felhívja a figyelmet a vallási alapú programok interdiszciplináris megközelítésének jelentőségére.

Gyakorlati hozzájárulás szempontjából az interjúkból és az empirikus adatokból származó eredmények alapján olyan javaslatokat dolgozok ki, amelyek segíthetnek a vallási alapú programok fejlesztésében. Például a vallási közösségek és civil szervezetek együttműködésének szorosabbra vonása, a szabadulás utáni utánkövetési rendszerek megerősítése, valamint a női fogvatartottak speciális szükségleteire szabott programok kidolgozása mind olyan területek, ahol a kutatásom hozzájárulhat a változásokhoz. Ezen túlmenően a kutatás rávilágíthat arra, hogyan lehetne jobban integrálni a vallási és pszichológiai támogatási formákat, hogy azok egymást erősítve segítsék a fogvatartottak lelki stabilitását és társadalmi visszailleszkedését.

A kutatás eredményei arra is rávilágítanak, hogy a vallási közösségek támogatása nemcsak a büntetés-végrehajtás falai között, hanem a szabadulást követően is fontos szerepet játszanak a

fogvatartottak motiválásában és bűnismétlésük elkerülésében. Az empirikus kutatásom hozzájárulhat a magyar büntetés-végrehajtási rendszer és a vallási programok hatékonyságának növeléséhez, valamint a fogvatartott nők hosszú távú társadalmi reintegrációjának.

A kutatásom a gyakorlatban hozzájárulhat a fogvatartottakkal kapcsolatos társadalmi előítéletek csökkentéséhez. Azáltal, hogy bemutatom, milyen pozitív hatásai lehetnek a vallási programoknak, és hogyan segíthetnek ezek a fogvatartottaknak újrakezdeni az életüket, igyekszem előmozdítani egy emberközpontúbb és támogatóbb hozzáállást. Az eredmények nemcsak a fogvatartottak lelki és társadalmi helyzetének javítását szolgálják, hanem a társadalmi reintegráció hosszú távú sikerességét is elősegítik.

10.3. Perspektívák

A kutatásom korlátozottsága a mintaösszetételből adódott, mivel az interjúalanyok többsége olyan vallási csoportokhoz vagy civil szervezetekhez kötődött, amelyekkel a kutatás során kapcsolatba kerültem. Ezáltal az elemzett tapasztalatok nagy része ezeknek a szervezeteknek a közvetlen hatását tükrözte. Ugyanakkor csak korlátozott mértékben sikerült elérni olyan személyeket, akik hasonló pozitív hatásokat tapasztaltak, de mindezt nem a megkérdezett vallási vagy civil szervezetek révén, hanem egyéni úton, saját erőforrásaikra vagy más, szervezeti kötődés nélküli támogatásokra támaszkodva érték el.

A kutatási eredmények egyértelműen rávilágítottak arra, hogy a vallás és a belső motiváció jelentős szerepet játszik a női fogvatartottak sikeres társadalmi reintegrációjában. Ugyanakkor számos olyan kutatási irány kínálkozik, amely lehetőséget nyújt a téma további mélyreható vizsgálatára és gyakorlati fejlesztésére. Az egyik legígéretesebb irány a vallásos és nem vallásos női fogvatartottak összehasonlító vizsgálata. E kutatások célja annak megértése lehet, hogy a vallásos háttér, illetve a vallási tevékenységek gyakorlása milyen hatást gyakorol a fogvatartottak életére, visszaesési arányaira és a társadalmi visszailleszkedés sikerességére.

Emellett fontos lenne alaposabban feltárni az APAC modell magyarországi adaptációs lehetőségeit. Ez a keresztény alapú reintegrációs módszertan számos országban bizonyítottan hozzájárul a fogvatartottak belső lelki békéjének megteremtéséhez és a társadalmi reintegrációhoz. A hazai kontextusban különösen indokolt lenne vizsgálni, hogy mely elemei alkalmazhatók hatékonyan, és hogyan lehetne a vallási közösségek aktív bevonásával támogatni a szabadulást követő időszakban a fogvatartottakat. Ennek során kiemelt figyelmet

érdemelné a közösségi támogatás különböző formáinak hatékonysága, valamint azok hosszú távú fenntarthatósága.

További jelentős kutatási területet jelenthet a vallásos programok hosszú távú hatásainak vizsgálata. Ez magában foglalná annak nyomon követését, hogy a programokban részt vevő fogvatartottak hogyan boldogulnak a szabadulást követően, és milyen tényezők segítik elő vagy éppen akadályozzák a társadalmi reintegrációjukat. Az ilyen kutatások eredményei nemcsak a meglévő programok értékelését és fejlesztését segítenék elő, hanem alapot nyújtanának új, hatékonyabb kezdeményezések kidolgozásához.

Ezzel párhuzamosan érdemes lenne a magyarországi vallási programokat nemzetközi jó gyakorlatokkal összevetni. Ez lehetőséget teremtene arra, hogy a külföldön már bizonyítottan működő megoldásokból tanulva adaptáljuk azokat a hazai viszonyokra. Az ilyen jellegű kutatások hozzájárulhatnának a büntetés-végrehajtási rendszer hatékonyságának növeléséhez, miközben elősegítenék a fogvatartottak társadalomba történő visszailleszkedését.

Összességében a jövőbeli kutatások célja egy olyan holisztikus megközelítés kialakítása lehet, amely a vallás, a közösség és a belső motiváció együttes hatására építve támogatja a fogvatartottak reintegrációját. Az eredmények nemcsak elméleti szempontból gazdagíthatnák a szakirodalmat, hanem gyakorlati megoldásokat is kínálnának, amelyek a társadalmi reintegráció sikerességét és a visszaesés megelőzését szolgálnák. Mindez jelentős lépést jelenthetne a büntetés-végrehajtási rendszer hatékonyságának növelése és a társadalmi igazságosság előmozdítása felé.

11. Irodalomjegyzék

1. Ács-Bíró Adrienn (2016): Szakképzés és foglalkoztatás a rácsok mögött. Tapasztalatok a Kalocsai Fegyház és Börtönben. In: Lükő István – Molnár György – Sik Dávid – Szűts Zoltán (szerk.): EDU Szakképzés és Környezetpedagógia Elektronikus Szakfolyóirat 2016/3, 147-156.o.
2. Ács-Bíró Adrienn (2020): Női fogvatartottak oktatás-nevelés szempontú egyéni és intézményi profiljának rendszerszintű vizsgálata az eredményes reintegráció érdekében. PhD értekezés. Pécsi Tudományegyetem, Pécs
3. Adamczyk, A.-, Freilich, J. - Kim, C. (2017): Religion and crime: a systematic review and assessment of next steps. *Sociology of Religion*, 78(2), pp.192-232. <https://doi.org/10.1093/socrel/srx012> (Utolsó letöltés dátuma: 2024.10.22.)
4. Adler, F.- G.O.W. Mueller-W.S. Laufer: *Kriminológia: Osiris*, 2000, Budapest
5. Barry, Carolyn McNamara – Nelson, Larry J. (2005): The role of religion in the transition to adulthood for young emerging adults. *Journal of Youth and Adolescence*, pp. 245-255.
6. Cruells, M – Igareda, N. (2005): *Women integration & prison*. SURT Association. Aurea Editores. Barcelona, pp. 25-35.
7. Czenczer Orsolya (2008): Az oktatás, mint reszocializációs eszköz a fiatalkorúak BV intézeteiben. *Börtönügyi Szemle*, 2008/3. 1-12.o.
8. Di Blasio B. (2024): A keresztény hit szerepe a női fogvatartottak reintegrációjában. *Belügyi Szemle*, 72(3), 365–391.o. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2024.v72.i3.pp365-391> (Utolsó letöltés dátuma: 2024.10.22.)
9. Di Blasio B. - Kiss V. (2022): Családi minták a függőségek kialakulásában. *Börtönügyi Szemle*, 41(3), 5–17.o. <https://epa.oszk.hu/02700/02705/00130/pdf/> (Utolsó letöltés dátuma: 2024.10.22.)
10. Di Blasio Barbara (2023): Márianosztra öröksége – A vincés nővérek börtönpasztorációja. *Börtönügyi Szemle*, 2023/2, 5-22o.
11. Domokos A. (2024): Valláserkölcsei nevelés egykor és ma. *Belügyi Szemle*, 72(3), 449–459. o. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2024.v72.i3.pp449-459> (Utolsó letöltés dátuma: 2024.10.22.)
12. Duwe, G. - Johnson, B. R. (2016): The Effects of Prison Visits From Community Volunteers on Offender Recidivism. *The Prison Journal*, 96(2), pp.279–303. <https://doi.org/10.1177/0032885515618468> (Utolsó letöltés dátuma: 2024.10.22.)
13. Erdélyi Cs. (2023): A vallásgyakorlás szerepe a reintegrációs tevékenységben. *Börtönügyi Szemle*, 42(2), 23–43.o.
14. Erdélyi Cs. (2024): A vallásgyakorlás helyzete, szerepe, lehetőségei a büntetés-végrehajtási szervezet reintegrációs tevékenységében. *Belügyi Szemle*, 72(3), 415–429. o. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2024.v72.i3.pp415-429> (Utolsó letöltés dátuma: 2024.10.22.)

15. Erdélyi Csaba (2022): Kereszténység a börtönviszonyok között. *Lelkipásztor* 97., 378-382.o.
16. Ferenc pápa (2019): „Leselejtezés helyett neveljünk” – a pápa beszéde a börtönpasztoráció felelőseihez. Vatican News. Online: <https://www.vaticannews.va/hu/papa/news/2019-11/papa-bortonpasztoracio-leselejtezes-neveles-megelozes.html> (Utolsó letöltés dátuma: 2024.10.22.)
17. Fliegauf Gergely (2009): A differenciált asszociációs elmélet és a kognitív behavior terápia kapcsolata. A börtön, mint a kriminológia és a szociálpedagógia érdeklődésének metszéspontja. In: *Börtönügyi Szemle* 2009/3. 83-96.o.
18. Forgács Judit (2019): A fogva tartás és reintegráció fogalmi megközelítése. In: Czenczer O., Ruzsonyi P. (szerk.): *Büntetés-végrehajtási reintegrációs ismeretek*. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 37-53.o.
19. Geertz, C. (1994): Az értelmezés hatalma. Századvég Kiadó, Budapest, 72-119.o.,
20. Good, Marie – Willoughby, Teena (2006): The role of spirituality versus religiosity in adolescent psychosocial adjustment. *Journal of Youth and Adolescence*, pp. 41-55.
21. Gorard, S. (2004). *Combining Methods in Educational and Social Research*. Open University Press.
22. Hezam L. M. (2024): A vallási nevelés szerepe a harmadlagos bűnmegelőzésben. *Belügyi Szemle*, 72(3), 393–413o. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2024.v72.i3.pp393-413> (Uttolsó letöltés dátuma: 2024.10.22.)
23. Hezam Leila Melinda (2023): A vallás, mint a reintegrációs törekvések motivációs alapja a fogvatartottak körében. *Börtönügyi Szemle*, 2023/2, 45-57.o.
24. Jang, S. J. - Franzen, A. B. (2013): Is being “spiritual” enough without being religious? A study of violent and property crimes among emerging adults. *Criminology*, 51(3), 595-627. <https://doi.org/10.1111/1745-9125.12013> (Utolsó letöltés dátuma: 2024.10.22.)
25. Juhász Andrea Erika (2014): Női fogvatartottak nem-specifikus problémái (?) börtönkörnyezetben. <https://arsboni.hu/noi-fogvatartottak-nem-specifikus-problemai-bortonkornyezetben/> (Utolsó letöltés dátuma: 2024.10.22.)
26. Kézdy Anikó – Martos Tamás – Urbán Szabolcs – Horváth-Szabó Katalin (2010): A vallásos attitűdök, a megküzdési módok és a lelki egészség összefüggései serdülő- és fiatal felnőttkorban. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 11/2010., 1-16.o.
27. Korinek László (2006): A XX. század kriminológiai elméletei. In: Gönczöl Katalin, Kerecsi Klára – Korinek László – Lévy Miklós (szerk.): *Kriminológia – szakkriminológia*. Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft. Budapest, 543-558.o.
28. Kovács Bernadett (2017): Anyák és gyermekeik. Élet a rácsok mögött. In: *Börtönügyi Szemle*. 2017/2, 51-61.o.
29. Kovács M. (2024): A művészet és a hit kapcsolódási lehetőségei büntetés-végrehajtási keretek között. *Belügyi Szemle*, 72(3), 431–447.o. <https://doi.org/10.38146/bsz-ajia.2024.v72.i3.pp431-447> (Utolsó letöltés dátuma: 2024.10.22.)
30. Küsters, I. (2009): *Narrative Interviews*. VS Verlag für Sozialwissenschaften. Wiesbaden.

31. Lombroso, C. – Ferrero, W. (1895): The female offender. T. Fisher Unwin. London.
https://brittlebooks.library.illinois.edu/brittlebooks_open/Books2009-08/lombce0001femoff/lombce0001femoff.pdf (Utolsó letöltés dátuma: 2024.10.22.)
32. Lőrincz J. (2005): A magyar büntetés-végrehajtás ellentmondásos fejlődése a II. világháború után. Börtönügyi Szemle, 24(4), 11-14.o.
33. Maruna, S., Immarigeon, R. & LeBel, T. P. (2004): Ex-offender reintegration: theory and practice. In Maruna, S. & Immarigeon, R. (Eds.), After Crime and Punishment: pathways to offender reintegration (pp. 3-26). Willan.
34. Martos, T. - Kézdy, A. (2007): A vallásosság szerepe a személyes célok rendszerében. In: Horváth-Szabó K. (szerk.): Vallásosság és személyiség. (pp. 134-156). Pázmány Péter Katolikus Egyetem, 134-156.o.
35. Myers, L. D.- Olson, J. (2013): Offender Reentry and Reintegration: Policy and Research. Criminal Justice Policy Review, 24(1), pp. 3-8. <https://doi.org/10.1177/0887403412452426> (Utolsó letöltés dátuma: 2024.10.22.)
36. N. Kollár K. - Szabó É. (2004): Pszichológia pedagógusoknak. Osiris Kiadó, Budapest ,139-140.o.,
37. Nagy Alexandra (2014): Élet a börtönben, avagy a bűnelkövetők társadalmi reintegrációjának elősegítése. <https://arsboni.hu/elet-a-bortonben-avagy-a-bunelkovetok-tarsadalmi-reintegraciojanak-elosegítése/> (Utolsó letöltés dátuma: 2024.10.22.)
38. O'Connor, T.- Duncan, J. (2011): The sociology of humanist, spiritual and religious practice in prison: supporting responsivity and desistance from crime. Religions, 2(4), 590-610. <https://doi.org/10.3390/rel2040590> (Utolsó letöltés dátuma: 2024.10.22.)
39. Pallo J. (2019): A magyar börtönügy kodifikációs csomópontjai. Dialóg Campus Kiadó, Budapest
40. Pargament, K. I. (1997): The psychology of religion and coping. Theory, research and practice. Guilford Press. pp.21-197.
41. Park, C. L. (2005): Religion as a Meaning-Making Framework in Coping with Life Stress. Journal of Social Issues, 61(4), pp.707-729. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.2005.00428.x> (Utolsó letöltés dátuma: 2024.10.22.)
42. Pregunné Puskás Gyöngyi (2011): A szexuális bűnelkövetők terápiás kezelésének tapasztalatai. Börtönügyi Szemle, 2011/1., 37-52.o.
43. Ruzsonyi P. (2014): Kriminálpedagógia és az új Bv. Kódex. In: Deák F.- Pallo J. (szerk.): Börtönügyi Kaleidoszkóp: Ünnepi Kötet Dr. Lőrincz József 70. születésnapja tiszteletére, Büntetés-végrehajtási Szervezet Tudományos Tanácsa. tiszteletére ,179-194.o.
44. Scott, C. – Grella, C. E. – Dennis, M. L. – Funk, R. R. (2016): A time-varying model of risk for predicting recidivism among women offenders over 3 years following their release from jail. Criminal Justice and Behavior, Vol.43, No.9, 1-22.
45. Szentmártoni M. (2003): A felnőttkor vallásossága. In: Horváth-Szabó K. (szerk.): Valláspszichológia. Akadémiai Kiadó, Budapest, 74-81.o.

46. Szenes M. (2008): Odú és kelepce: Új vallási közösségekbe megtért fiatalok életútelemezése az identitáskeresés tükrében. PhD értekezés. Pécsi Tudományegyetem BTK Pszichológia Doktori Iskola. <https://pea.lib.pte.hu/handle/pea/15268> (Utolsó letöltés dátuma: 2024.10.22.)
47. Szabó Anna (2012): A női bűnözés az újabb kriminológiai irodalomban. https://arsboni.hu/dolgozatok/buntetojog/Szabo_Anna_A_noi_bunozes_az_ujabb_kriminologiai_irodalomban.pdf (Utolsó letöltés dátuma: 2024.10.22.)
48. Szabó János (2012): A bűnelkövetők rehabilitációjának meghatározó irányzatai a nemzetközi szakirodalom tükrében. *Alkalmazott Pszichológia*, 14(2), 73-88.o. http://ap.elte.hu/wp-content/uploads/2013/07/AP_2012_2_Szabo.pdf (Utolsó letöltés dátuma: 2024.10.22.)
49. Szilassy Roland (2023): A fogvatartottak vallásgyakorlásának aspektusai II. – A 2023. évi kiterjesztett kutatás tapasztalatai. *Börtönügyi Szemle*, 2023/2, 61-88.o.
50. Tamási Erzsébet (2020): Nemek a bűnözésben. In: Barabás A. Tünde (szerk.): *Alkalmazott kriminológia*. Dialóg Campus Kiadó, 169-180.o.
51. Tihanyi M. (2019). Bűn – hit – szabadulás. A vallás szerepe a büntetés-végrehajtásban. Nemzeti Közszerológiai Egyetem, Budapest, 9-66.
52. Tiringer A. (2013): A lelkészek mentálhigiénés tevékenysége. In Kiss E. Cs. & Sz. Makó H. (Szerk.), *Mentálhigiéné segítő hivatás. Fejezetek az elmélet és a gyakorlat területeiről* (pp. 171–184). Pro Pannonia Kiadó.
53. Tóth Olga (1999): Erőszak a családban. TÁRKI. Társadalompolitikai Tanulmányok 12. Budapest, 5-41.o.
54. Vigh Dávid (2016): Nemek és Bűnözés. In: Borbíró Andrea, Gönczöl Katalin, Kerecsi Klára, Lévy Miklós (szerk. 2016): *Kriminológia*. Wolters Kluwer Kiadó. Budapest, 662-682.o.
55. Veres András (2021): A börtönpasztoráció teológiai dimenziói. *Börtönügyi Szemle*, 2021/2., 19-22. Online: <https://bv.gov.hu/sites/default/files/BSZ%202021-2%20Online.pdf> (Utolsó letöltés dátuma: 2024. október 23. 3.)
56. Vókó Gy. (2001): A büntetés-végrehajtás időszerű kérdései. *Jura*, 7(1), 95–103. o.
57. Wright, Loyd S. – Frost, Christopher J. – Wisecarver, Stephen J. (1993): Church attendance, meaningfulness of religion, and depressive symptomatology among adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, p. 559-568.